

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1883. Första Kammaren. N:o 35.

Måndagen den 7 Maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades ett protokollsutdrag för den 5 innevarande Maj och denna dag samt ett protokollsutdrag för förmiddagens sammanträde.

Föredrogs å nyo och godkändes Lag-Utskottets den 28 och 30 sistlidne April bordlagda utlåtanden:

N:o 29, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition (N:o 17) angående ändring af bestämmelserna för utgörande af vinören inom församlingarna;

N:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition (N:o 15) om ändring af § 33 i förordningen angående fattigvården den 9 Juni 1871;

N:o 31, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition (N:o 14) med förslag dels till ändringar i stadgan angående folkundervisningen i riket den 20 Januari 1882, dels ock till ändrade bestämmelser om grunderna för utgörande af afgifter till folkskoleväsendet i Stockholm;

N:o 35, i anledning af väckta motioner om ändring i den kommunala rösträtten å landet;

N:o 36, i anledning af väckt motion om tillägg till § 57 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862; samt

N:o 37, i anledning af Kamrarnes återremiss af vissa delar af det i Utskottets utlåtande N:o 21 afgifna förslag till förordning angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster.

Föredrogs å nyo Lag-Utskottets den 28 och 30 i nästlidne månad bordlagda utlåtande N:o 40, i anledning af väckt motion om upphäfvande af nu befintliga familjefideikommiss i fast egendom.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.*

Herr Wallenberg: I förevarande betänkande förekommer bland skälen för Utskottets afstyrkande åberopadt »den romerska rätten» till stöd för fideikommissens bibehållande i vårt land, men i samma betän-

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss
fast egendom.*

(Forts.)

kande har Lag-Utskottet omförmålt, att fideikommissen äro »afskaffade i Italien med flera länder». Jag tror mig kunna gå ännu längre och påstår, att redan under den romerska rättens tillämpning i sjelfva romerska riket fans en kejsar *Justinianus*, som afskaffade fideikommissen på det sätt, att han dekreterade, att de endast skulle gälla ett visst antal slägtled och derefter alldeles upphöra. Att åberopa den romerska rätten härvidlag finner jag icke innebära någon anledning för oss att i Sverige bibehålla under en obegränsad framtid fideikommissen. Förhållandet är, att dylika stiftelser infördes till Sverige icke från Rom utan från Tyskland, der de voro en qvarlemning af feodalväsendet. I Sverige infördes de på en tid, då ett fåtal familjer icke blott egde de viktigaste delar af Sveriges odlade jord, utan äfven voro de mest inflytelserika och bestämmande i den svenska representationen.

Det har blifvit sagdt i utlåtandet, att »Utskottet finner icke skäl förekomma till en dylik, alltid synnerligen betänklig: lagstiftningsåtgärd», men Utskottet har icke behagat uppgifva, hvaret det betänkliga skulle bestå. Jag kan just undra, om de fideikommissarier, som ännu icke äro födda till verlden, när de komma hit efter en 60 à 70 år, skulle anse sig i sin rätt så förnärjade, att de trädde i harnesk vare sig mot egna syskon eller mot samhället? Jag betvivlar att något sådant komme att inträffa. Om en lag antoges att verka successivt under en lång följd af år, ingår det så klart i föreställningssättet, att fideikommiss-stiftelserna tillhöra en förgången tid, att man endast kan tala om det mer eller mindre lämpliga sättet, hvarpå amorteringen egt rum. Utskottet saknar all anledning att stödja sina betänkligheter på någon slags farhåga för samhället, om denna förändring viddtoges. När genom Kongl. förordningen den 27 April 1810 nya fideikommissstiftelser helt och hållet förbjödos, så kunde frågan omtvistas, men det har icke sedan dess af någon blifvit framställt, att fideikommissstiftelser skulle *å nyo* kunna tillåtas i afseende på fast egendom, och om *det* icke skett sedan 1810, under mer än 70 år, kan man väl taga för gifvet att, om Konung och Riksdag nu beslutade en så beskaffad lag, som den jag föreslagit, komme den icke att återkallas af någon efterföljande Konung och Riksdag, det är säkert.

Jag skall bedja att få framföra för Utskottet min vördsamma tacksgelse för Utskottets uppgifter, huruledes fideikommiss-stiftelserna blifvit afskaffade i andra länder. Då emellertid under det forcerade riksdagsarbetet flertalet af Kammarens ledamöter antagligen icke haft tillfälle att läsa hvad som står i en mellanmening i detta utskotts-betänkande, som slutar med afstyrkande, måste jag för de faktiska förhållandenas skull uppläsa följande: »Familjefideikommissen hafva visserligen uti några andra stater blifvit upphäfd. Så är förhållandet i Frankrike, senast på grund af lagen den 17 Januari 1849, af innehåll, att alla af privata gods bildade majorat, som redan, från förste innehafvaren räknadt, gått i två successiva led, *upphävas*; att de gods, som bilda dessa majorat, blifva fria gods uti innehafvares hand; och att, för framtiden, session i dylika majorat, begränsad till två led, från förste innehafvaren räknadt, endast får ega rum för personer, födde eller aflade innan tiden för lagens promulgation; i *Nederlanden*, på grund af lagen den 1 Oktober 1833, som visserligen förbehållit

den närmaste fideikommissarien hans rätt, men frantagit de efterföljande, om än redan födde, deras utsigt att erhålla fideikommisset; samt i *Italien*, på grund af lagen den 30 November 1865, som upphäft alla då bestående fideikommiss, majorat och andra fideikommissariska substitutioner samt tillagt den dåvarande innehafvaren full eganderätt till halfva fideikommissförmögenheten och den närmaste arvingen full eganderätt till den andra hälften, dock med förbehåll af nyttjanderätt för dåvarande innehafvaren under hans lifstid. Bestämmelser, att sättet, hvarpå bestående familjefideikommissgods måtte kunna öfvergå till fri egendom, skulle genom framtida lagstiftning ordnas, förekomma ock uti 1850 års *preussiska* grundlag, art. 40, 41, och uti 1866 års *danska* grundlag § 93, men förstnämnda bestämmelse har sedermera blifvit upphäfd genom lagen den 5 Juni 1852, och bestämmelsen i danska grundlagen har ännu icke ledt till någon följd.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.
(Forts.)*

»De förhållanden, som uti ofvan uppräknade stater må hafva föranledt verkligt eller ifrågasatt upphäfvande af fideikommissnaturen å viss fast egendom, förefinnas emellertid, enligt Utskottets åsigt, icke i vårt land, och det är endast ett verkligt nödtvång, som kan berättiga att bryta lagligen tillkomna och lagligen bestående dispositioner af enskildes».

Nu ber jag få fästa uppmärksamheten derpå att, om man jemför de sätt, på hvilka man gått till väga vid upphäfvande af fideikommissen i andra länder, med det sätt, som af mig föreslagits, så är mitt det mest moderata och det mest konservativa, och som föranleder den minsta möjliga förändring och alls ingen rubbning i för handen varande förhållanden.

Det finnes personer, som äro mycket mer reformatoriska än jag, och som säga: »vi vilja icke gå in på edert förslag af det skäl, att om ingenting nu göres, så äro fideikommissen borta långt före den tid, ni afser». Under tider af uppbrusning sker det med ett penndrag. Det är sådana reformer jag anser en varsam lagstiftare böra förekomma.

Lag-Utskottet har erinrat om tillväxten af fideikommissegendomarnes taxeringsvärde, och att det verkliga värdet sannolikt är mycket större än som uppgifvits. Det är sant. Det uppgafs vid förra riksdagen i ett betänkande angående denna fråga på grund af uppgifter, som då funnos för år 1876, att fideikommissegendomarnes taxeringsvärde utgjorde 85 millioner kronor. Nu har taxeringsvärdet uppgifvits till 102 millioner kronor, och jag är säker på att, när de flesta fideikommiss-egendomar *icke* blifvit in-tecknade och icke kunna pantförskrifvas, deras taxeringsvärde länge kommer att förblifva vid en i förhållande till det verkliga värdet allt för låg siffra. Således är det temligen sannolikt, att fideikommiss-egendomarne i hela Sverige äro värda ganska betydligt mer än det uppgifna taxeringsvärdet, och om jag skulle våga en gissning, anser jag dem i värde motsvara *en tiondedel* af all Sveriges brukade jord. Vi finna då, att det icke är en obetydlighet frågan gäller.

Utskottet har anfört, att genom Kongl. förordningen den 3 April 1810 en innehafvare af fideikommiss-egendom kan få tillåtelse att in-teckna densamma, och i det sammanhang, der denna uppgift står om-

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.*

(Forts.)

talad, slutar Utskottet med, att »genom tillämpning af denna författning synas Utskottet de olägenheter, som — hufvudsakligen för fideikommissarierna sjelfve — någon gång onekligen uppkomma af gällande fideikommiss-stiftelser, väsentligen kunna undanrödjas med bibehållande af bestående lagstiftningsgrund». Jag ber att få nämna, att jag icke utgått från synpunkten att tänka på de blifvande fideikommissarierna i en aflägsen framtid, utan jag har velat tillgodose hvad rättvisan kräfer, utan att de nuvarande fideikommissarierna eller deras närmaste arfvingar skulle rubbas i sin besittningsrätt. Jag har icke uppfattat in-teckningsrätten, som kan ske med Konungens och släktens bifall, som en amorteringsåtgärd, utan som en konervationsåtgärd, ty jag antager, att man in-tecknar en fideikommissegendom för att kunna förbättra den med de upplånta medlen, såsom för att täckdika jorden, för att bygga om ekonomihus med mera sådant. Detta bör vara skälet till in-tecknandet, och minskas således icke egendomens värde med det in-tecknade beloppet, såsom Utskottet hållit före. Den får tvärtom ett ökad värde i en annan form, hvarför den omständighet, att egendomen är in-tecknad, icke verkar som någon amortering på fideikommiss-stiftelsen, äfven om missbruk undantagsvis förekommit af dylik in-teckningsrätt.

Jag har för öfrigt icke gjort den ringaste invändning mot in-tecknandet, men jag har så mycket mer att invända mot att öfverflytta fideikommissnaturen från en jordegendom till en annan, ty om man redan år 1810 underkänt fideikommissprincipen, så finnes ingen anledning att hela århundradet igenom fortfara att vidtaga åtgärder i syfte att konsolidera fideikommissen. Att öfverflytta fideikommissnaturen från en del ströhemman på en enda stor egendom är en konsolidering af fideikommiss-stiftelsen, som jag tycker det kunde vara tid på att afstå ifrån. Jag kan icke undra på, om en innehafvare af ett fideikommiss, hvilken har många barn, men saknar all annan förmögenhet än den fasta egendomen, låte denna, hvad byggnad och underhåll beträffar, öfverföres och bygnaderna nedruttna för att möjligen, på grund af en i öfrigt aldeles otjenlig besparingsprincip, kunna spara tillsammans litet till uppföstran åt sina öfriga barn, i fall han komme att plötsligen lemna alltsammans. Det är en bland anledningarne hvarför fideikommissegendomarne vanskötas och rätt mycket vanskötas.

Då Utskottet emellertid afstyrkt framställningen och då i en så allvarsam fråga som denna det vore förmätet att antaga, att Riksdagen skulle bifalla en motion, som Lag-Utskottet afstyrkt, vågar jag icke yrka bifall till min motion; men deremot borde väl ingen motsätta sig en utredning af frågan, och för att erhålla en sådan, hafva åtskilliga reservanter, Herrar *Smedberg, Anders Persson, Lewin, Magnus Jonsson* och *Johannes Jonson* förenat sig i en väl skrifven reservation, som går i samma syfte som den andra delen af min motion, och således mycket väl kan anses som en i behörig ordning väckt fråga, hvilken bör underkastas Riksdagens pröfning. Jag anhåller derfor vördsamt om proposition på bifall till reservationen, så lydande: »att Riksdagen i skrifvelse till Konungen anhåller, att Konungen täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag, hvarigenom den vid viss egendom fästade fideikommissnatur må upphöra».

Herr Bergström: Till en början får jag till motionären hem-bära min tacksamhet, därför att han denna gång framträd och för-svarat sin motion och icke såsom förra året abandonnerat den. Der-igenom blir tillfälle att vidlyftigare utveckla de skäl för afslag som förefinnas, men som det icke var lämpligt att i hela deras utsträckning införa i betänkandet. Det skall blifva mig ett sant nöje att nu till försvar för det bestående få korsa min klinga med hans; och skulle det lyckas mig att slå den ur hans hand, så hoppas jag, att han åt-minstone icke upptager den för att vid nästa riksdag förnya sitt an-grepp på bestående fideikommiss-stiftelser, utan vänder sin lagreforme-rande verksamhet till områden, der han är mera hemmastadd och der hans kallelse och begäfnig är mera gifven, än på det förevarande.

Han invände först att Lag-Utskottet felat deri, att Lag-Utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande hade anfört, att romerska rätten allt-jemt bibehållit fideikommissen, men denna uppgift är *icke* öfverens-stämmande med verkliga förhållandet. Lag-Utskottet har endast gifvit en kort rättshistorisk utredning af frågan, hvarifrån fideikommissen hafva sitt ursprung; och det är i den romerska rätten. Hvad man sagt den ärade motionären om denna rätts bestämmelser i fråga om fideikommiss, vet jag icke; men jag skall icke gifva mig in på att disputera med honom om den *romerska* rätten, då han visat sig icke vara fullt hemmastadd med den *svenska*. Han förmenade vidare, att Lag-Utskottets enda skäl för afstyrkande var, att »Utskottet finner icke skäl förekomma till en dylik, alltid synnerligen betänklig lagstiftnings-åtgärd». Men det är icke hufvudskälet. Han uppläste sedermera det rätta skälet, eller att »det är endast verkligt nödtvång, som kan berät-tiga att bryta lagligen tillkomna och lagligen bestående dispositioner af enskilde». Märk! detta är skälet, ty alla våra fideikommiss hafva tillkommit på en tid, då lagen medgaf deras stiftande, och att upp-häfva rättsförhållanden, därför att den lag, under hvilken de tillkom-mit, upphäfts, anses icke vara öfverensstämmande med rättslig ordning. Det är att gifva den nya lag, hvarigenom den äldre upphäfts, tillbaka-verkande kraft.

Motionären förmenade sig hafva varit synnerligen konservativ, då han icke gått längre än han gjort; men mig förefaller det, som om någon ändring icke alls behöfves, och jag tror icke att den tid skall komma, då man på ett våldsammare sätt, än det han föreslagit, skall afskaffa fideikommissen. Det gäller verkligen icke blott de fideikom-missariers rätt, som födas inom utgången af år 1885. Om den ärade motionären verkligen af annat än hörsagor känt till den romerska rätten, borde han hafva i minnet en grundsats, som i fråga om oföd-das rätt der uttalas. Den lyder sålunda: »Nasciturus pro jam nato habetur si de commodis ejus agitur», det vill säga att den, som kom-mer att födas, anses såsom redan född, då det är fråga om fördelar för honom. Detta kan anses gälla om hvarje blifvande fideikommiss-arie, äfven de i oändliga led ofödde. Utskottet har visserligen velat uttala, att det kunde tänkas ett sådant nödtvång, att man borde gå in på att upphäfva fideikommissen, men Utskottet förnekar, att ett så-dant existerar i vårt land. Om nemligen all jord vore belagd med fideikommissoriskt band, så att hvarje tillfälle vore medborgarne be-

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.*

(Forts.)

taget att förvärfva fast egendom, då kunde detta nödfall anses vara inne. För min del är jag nemligen icke mot att, när ett afgjordt samhälls-
ondt finnes, låta statsmakten inskrida för att undanröjda detta, men
något sådant förefinnes icke här. Den tabell, som Utskottet vidfogat
betänkandet, visar att fideikommissgodsen i sjelfva verket äro en gan-
ska obetydlig del af Sveriges jord, och att de fideikommissoriska band,
hvarmed dessa gods äro belagda, ingalunda kunna anses i någon be-
tydligare mån minska tillfället för hvarje svensk medborgare att för-
värfva sig jord. Ännu mera gäller det, om de stora ifrågasatta moss-
odlingarne komma till stånd.

Jag antydde, att motionären icke var fullt hemmastadd i sitt ämne,
och skall gifva några bevis derpå. Oaktadt han i sin motion åberopar
1686 års testamentsstadga, hvars femte paragraf talar om s. k. »per-
petuela Förordningar till Familiens konservation» — oaktadt denna
paragraf omnämner såsom föremål för sådana perpetuella förordnanden:
»godz, huus, fruchbart Capital eller Jouveler», således både fast och
lös egendom — oaktadt han haft detta för ögonen, och således lätte-
ligen kunnat finna, att familjefideikommiss kan bestå vare sig i jord
på landet eller hus i staden eller i kapital eller i juveler; så har han
dock utan begränsning föreslagit i sin motion, »att de familjefideikom-
miss, som nu finnas, ej komma att längre bibehålla denna sin egen-
skap än i nuvarande innehafvares hand och deras efterföljares, som
äro födda senast inom 1885 års utgång, och att fideikommiss erhålla
egenskap af arfvejord, när ingen till succession berättigad arfvinge fin-
nes, som blifvit född senast inom 1885 års utgång». Kammaren finner
således, att han framställt sitt förslag utan all begränsning; och dock
har Utskottet varit så välvilligt att antaga, att han icke menat hvad
han föreslagit, utan inskränkt frågan till familjefideikommiss i fast
egendom. I motsatt händelse skulle han funnits skyldig till den in-
konsequens att föreslå upphäfvande af bestående fideikommiss af be-
skaffenhet, att stiftande af nya dylika fortfarande är enligt gällande
lag, såsom längre fram skall visas, tillåtet.

Han har föreslagit att fideikommissen skola erhålla egenskap af
arfvejord. Hvar och en, som studerat svensk rätt, vet att efter Kongl.
förordningen den 21 December 1857 begreppet arfvejord endast är
ett rättshistoriskt begrepp — åtminstone hvad testamenterrätten angår.
Det fins icke numera. Hvad vill då detta säga, att fideikommissen skulle
få egenskap af arfvejord? Jag kan icke förstå det. Säkerligen motio-
nären icke heller.

Vi veta ju, att testationsrätten är fri. Man får gifva bort arfve-
jord så väl som afdingjord utan något hinder, såvida icke barn eller
bröstarfvingar finnas, ty då är denna rätt begränsad till hälften af
hvad man eger.

Han har vidare i sin motion talat om, att fideikommiss-stiftelserna
utgöra ett undantag från tillämpandet af principen om den lika arfs-
rätten. Äfven detta begrepp tillhör numera endast rättshistorien. Hvad
förstod man förr med lika arfsrätt? Dermed menades, att syster och
broder enligt landsrätt skulle få ärfva lika, hvilket de, innan striden
om den lika arfsrätten utkämpats, icke fingo, utan, såsom Kammaren
vet, fick broder ärfva dubbelt mot syster. Den lika arfsrätten inför-

des, såsom bekant, år 1845. Men att *nu* tala om lika arfsrätt, det är i min tanke alldeles olämpligt, ja förvillande; och dessutom — om skyld eller oskyld man skulle göra testamente till förmån för den äldste af flere syskon — kunde detta sägas kränka dessa syskons lika arfsrätt? Ingalunda!

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.
(Forts.)*

Jag nämnde, att på den tid, då fideikommissen tillkommo, medgaf lagen stiftandet af sådana; och jag skall i korthet rekapitulera hvad 1734 års lag stadgar i detta ämne.

I 17 kapitlet 1 § Ärfdebalken hette det: »Ingen hafve makt arfvejord å landet genom testamente bortgifva, eller annorledes derom förordna än lag förmår». Således var hvilken fideikommiss-stiftare som helst lagligen förhindrad att göra testamente om arfvejord; och skulle han, i strid mot lagen, hafva förordnat om arfvejord, kan ett sådant fideikommiss' bestånd endast tillskrifvas underlåtenhet hos vederbörande arfvingar att klandra testamentet; ty hade de klandrat testamentet, skulle detta ovilkorligen hafva fallit. Vidare stadgades i 4 § af samma kapitel: »All afingejord och ärfda eller förvärfda lösören må man efter landsrätt bortgifva eller testamentera till hvem man vill, skyld eller oskyld, barn eller andra arfvingar. Dock, der omyndige barn äro, som icke ega något till föda och uppfostran; då skall dem först, efter stånd och värde, så mycket lemnas, som domaren skäligt pröfvar, till dess de sjelfve sig nära kunna». Deraf följer, att, blott det vilkor iaktogs, som paragrafen i slutet innehåller, så fick man fritt bortgifva sin afingejord och sina lösören. — Alltså följer deraf, att de fideikommiss, som stiftades i fast egendom, måste ursprungligen hafva afsett *afingejord*.

I afseende på stadsegendom gälde något annorlunda bestämmelser. Der var testationsrätten något mer inskränkt. Deraf har följt, att i stad egentligen inga familjefideikommiss, åtminstone icke många sådana, förekomma. — I kapitlets 5 § stadgades det: »Efter stadsrätt må ej någon, af ärfdt eller förvärfdt, rörligt eller orörligt gods gifva i testamente mer, än hvar sjetten penning, der barn eller bröstarfvingar lefva efter. Hafver han ej barn, utan andra inländska arfvingar; ege då makt att gifva hälften af allt det han eger. Äro ej barn eller inländske arfvingar, utan utländske allena; då må han gifva det till inländsk man».

I hvad mån har nu förordningen af den 27 April 1810 gjort ändring i detta? Icke i någon vidsträcktare mån, än att det förbjödes att vid bortgifvande af fast egendom »om vilkoren för dess förvaltning sträcka förordnandet längre än till förste emottagarens och dess makas lifstid eller om eganderätten vidare än till utnämmande af testaments- eller gåfvotagarens nästa efterträdare, uti hvilken sistnämndes hand fastigheten ikläder sig egenskap af arfvejord, hvarmed i allt efter allmän lag förhållas». Just detta uttryck att fastigheten ikläder sig *arfvejords* natur har föranledt åtskillige rättslärde — åtminstone den akademiske lärare, som handledt mina studier i civilrätt — att icke anse stiftandet af fideikommiss utaf hus i staden vara förbjudet, enär ett sådant hus icke kunde få egenskapen af arfvejord. Men i hvad fall som helst är det uppenbart, att än i dag får man stifta så många och

Ifrågasatt så stora familjefideikommiss, som man behagar, i penningar och lös-
upphäfvande ören.

af familje- Om således en fader har 2 eller 3 söner och han eger många
fideikommiss i millioner, kan han bortgifva hälften af sin förmögenhet till äldste sonen
fast egendom. och dennes äldste son o. s. v. och dymedelst stifta en primogenitur.
 (Forts.)

Nu frågar jag: skulle rättskränkningen endast förefinnas, om fideikommiss-stiftelsen afser fast egendom, men icke när den afser kapital? Det kan jag icke finna.

Om i vårt land förekomma sådana fideikommiss i penningar, vet jag icke; men i Danmark äro de mycket vanliga.

Utskottet har vidare sagt, att det är så mycket mindre angeläget att genom lagstiftningsåtgärder göra slut på fideikommissen, som de förr eller senare såsom sådana komma att upphöra. Inom mitt minne faller, hurusom ett mycket stort fideikommiss i Skåne, kalladt Glimminge strögods, ett gammalt Rosenkranziskt fideikommiss, upphäufdes till följd deraf att, såom det heter i åberopade testamentsstadga, vilkoren hade expirerat, d. v. s. att fall inträffat, hvilka fideikommiss-stiftaren icke förutsett och för hvilka han icke gifvit bestämmelser. Vidare förekommer det fall, då vilkoren befinnas så motstridiga och motsägande, att Konungen förklarar fideikommissnaturen böra upphöra. Ett sådant fall kan jag åberopa; det står omförmäldt i en af våra juridiska tidskrifter. Det var ett ofrälse fideikommiss, det så kallade Asplundska, der alla vederbörande voro ense derom, att det icke vidare kunde existera till följd af de motsägande föreskrifterna deri. Slutligen hafva ock fideikommiss eller åtminstone delar af fideikommiss upphört på det sätt, att de blifvit in-tecknade samt fideikommissarien saknat förmåga att infria in-teckningarne. Nu skulle detta kunna begagnas såsom en utväg att kringgå lagen; och jag ogillar ett sådant förfarande på det allra högsta; men jag är viss derom, att Kongl. Maj:t aldrig utan fullt giltiga skäl beviljat en fideikommissarie rätt att in-teckna fideikommisset. Hofrätterna höras alltid öfver sådana ansökningar och infordra samtliga slägtingars utlåtande; och Högsta Domstolen brukar vara mycket återhållsam vid medgifvande af fideikommiss' in-teckning.

Jag tror således icke att det är skäl att slå in på den väg, som motionären föreslagit.

Om jag för mig uppkastar den frågan, hvad det var, som föranledde 1810 års lagstiftare att förbjuda vidare stiftande af fideikommiss i fast egendom, kan jag, för min del, icke finna någon annan anledning dertill än den, att de ansågo det icke vara nyttigt, att allt mer och mer jord kom under fideikommissoriskt band. Hade de i och för sig ogillat fideikommissen, hade de otvifvelaktigt förbjudit stiftandet af nya fideikommiss jemväl i kapital; det är ju alldeles gifvet, ty rättskränkningen för medarfvingarne blir lika stor, om fideikommisset afser fast egendom eller kapital. Men detta skedde icke. Hade desse lagstiftare vidare funnit, att den fideikommitterade jorden redan tagit för stor utsträckning, så att lagstiftande makten borde ingripa, hade de otvifvelaktigt slagit in på den väg, som motionären gjort, men de gjorde det icke. Deraf sluter jag, att det var klokt hvad de gjorde och att vi icke behöfva gå längre.

Detta, som jag nu yttrat, rörer egentligen den första delen af Herr Wallenbergs motion. Jag skall yttra några ord jemväl om den andra delen. Han föreslår nemligen, att Riksdagen i underdånig skrivelse skulle hos Konungen anhålla, »det öfverflyttning af fideikommissnatur från en jordfastighet till annan hädanefter icke måtte tillåtas».

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.
(Forts.)*

Jag är öfvertygad om, att om han haft klart för sig hvad han dermed begärt, hade en sådan hemställan aldrig framkommit. Utskottet har i korthet antydt hvad den i sjelfva verket innebär.

Han föreslår icke upphäfvandet af den lag, Kongl. förordningen den 3 April 1810, som medgifver Konungen att på ansökan tillstädja öfverflyttande af fideikommissnatur från en egendom till en annan; men han föreslår, att Riksdagen skall anhålla, det Konungen måtte tillämpa denna förordning, så att han aldrig beviljar sökta öfverflyttningar. Hvad vill detta säga? Jag skulle vilja jemföra det med kabinetts-justice, hvilket ord ju innebär, att en enväldig regering på grund af sin maktfullkomlighet för domstolarne dekreterar huru de skola skipa lag. Mig synes detta vara ett slags »riksdags-justice». Man går visserligen icke så långt som under frihetstiden, då Rikets Ständer tillvällade sig rätt att omedelbarligen ingripa i rättskipningen; men man vill dock begära hos Konungen, att han skall utöfva sin lagskipningsrätt på sätt som Riksdagen behagar. I den danska riksdagen yttrades en gång de bevingade orden, att det vadmalsslädda enväldet vore lika farligt och förhatligt som det purpurklädda; för min del tror jag, att man med lika rätt kan säga, att riksdags-justicen är lika farlig och förhatlig som kabinetts-justicen.

Jag yrkar bifall till hvad Lag-Utskottet föreslagit.

Herr Wallenberg: Ordföranden i Lag-Utskottet har gjort sig särdeles mycken möda för att bevisa saker, som åtminstone jag aldrig bestridt. Bland dessa saker vill jag främst nämna, att han var så god och sade, att jag icke egde någon jemförlig lagkunskap med honom; och det lärer väl ingen heller ifrågasätta, lika litet som någon torde hysa tvifvelsmål om, att ordföranden i Lag-Utskottet städse är motvillig mot alla tidsenliga reformer — något som han under en följd af år lagt i dagen. — Den ärade talaren har sagt, att jag inblandat lösörefideikommiss i min motion; men det har naturligtvis varit klart och tydligt för en hvar, som läst igenom min motion, att jag afsett ingenting annat än fideikommiss i fast egendom. Det var *dess*a fideikommiss, stiftade i synnerhet på landet, som jag ansåg böra ur statsekonomisk synpunkt, så vidt ske kunde, så småningom och i sakta mak öfvergå till arfvejord.

Hvad nu beträffar fideikommiss i juveler och dylikt, hvarom talaren nämnde, så tillhöra de våra kungliga personer, hvarför ock de troligen bibehållits, eller möjligen en och annan rik slägt, för hvilken dessa saker hafva hvad man kallar *pretium affectionis*. De kunna gerna få stå kvar. De äro ingenting sådant, som kan upphöra att mer eller mindre väl odlas, utan de äro som de äro. De hafva icke någon annan sorts afkastning än den inbillade, att begagnas såsom prydnader. Jag har heller aldrig talat om penningkapital såsom fideikommiss.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.*

(Forts.)

Vilja de, som en gång skola öfvertaga denna frågas definitiva behandling, utsträcka den jemväl öfver penningkapitalen, så må de gerna göra det. Jag, för min del, anser, att det är alldeles öfverflödigt och tviflar på, att sedan århundradets början det förekommit något nämnvärdt fideikommiss af penningkapital, som stiftats på nuvarande grunder. Åtminstone borde väl Lag-Utskottet öfverfördigt denna märkvärdighet!

Den ärade talaren citerade ur 1734 års lag, att ingen hade makt bortgifva arfvejord. Denna lag är ju likväl sedermera ändrad så, att halfva arfvejorden får bortgiftas; och om sådana ändringar kunnat vidtagas i denna viktiga lagstiftning — hvarför skulle då icke den förändringen i god och sakta ordning kunna vidtagas, att den fideikommitterade jorden framdeles fick såsom arfvejord delas emellan alla arfvingarne. Det är ingenting annat som jag ifrågasatt.

Här står i utlåtandet åberopadt, att fideikommiss-stiftelserna skett »till släktens conservation». Man har dervid öfverskridit sanningens rämärken; ty de hafva varit till förmån för *en enda* af släktens teltningar och *icke till hela släktens* conservation; och ganska många fall hafva förekommit, då en af släkten blifvit rik, under det de andre icke haft tillräckliga medel till uppfostringshjelp — något, som aldrig skulle hafva egt rum, om egendomen ordentligen fördelats, såsom eljest arf delas efter föräldrar. — Man har här talat om att 1810 års lagstiftare skulle hafva gått längre i denna fråga än de gjorde, om de tyckt det vara lämpligt. Jag vill deremot erinra om, att år 1810 fans en institution, som kallades Ridderskapet och Adeln, af hvars ledamöter de flesta fideikommiss innehades; och jag tycker att det är beundransvärdt, att de sjelfva hade tillräckligt af fosterlandskärlek att taga det första steget i att förhindra stiftandet af nya fideikommiss, oaktadt det låg i deras eget intresse att öka dem. Att begära, att de skulle gått ännu längre — särskildt af den, som icke velat gå ett tuppfjät från hvad en förgången tid låtit stå kvar — det är verkligen högst besynnerligt! — Jag prisar 1810 års lagstiftare för hvad de gjorde; de gjorde en början, och det är vår samtid, som är skyldig att taga ännu ett steg.

Om nu min motion befunnits så illa redigerad och Lag-Utskottet icke velat ändra den, och om min framställning om en skrivelse varit missrigtad i det afseendet, att det icke skulle tillkomma Kongl. Maj:t att låta den gälla för något, utan att det skulle nödvändigt vara att vidtaga en ändring i 1810 års författning, så skulle Utskottet på ett hofsamt och humant sätt kunnat upplysa den arme motionären om hans irring.

Men alla dessa fel af motionären tillintetgöra alldeles icke nödvändigheten att under fredliga och lugna tider vidtaga sådana förändringar, som afse att förekomma våldsamma brytningar; och det är just en sådan förändring, som jag föreslagit. Det kommer må hända den dag, då det just för innehafvarne af dessa fideikommiss varit godt, om man nu antagit denna varsamma förändring.

I hvarje fall kan jag icke förstå, hvarför en ordförande i Lag-Utskottet så ifrigt skall motsätta sig en underdånig anhållan hos Kongl. Maj:t att få frågan utredd. Det synes tyda på, att han icke har en

fullt riktig kännedom af de bestående förhållandena och deras menliga inflytande ur statsekonomisk synpunkt på vår hushållning.

Jag anhåller om bifall till reservationen.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.*

(Forts.)

Herr Bergström: Under mitt första anförande hyste jag den förhoppning, som dock visat sig vara ogrundad, att det skulle kunna lyckas mig att för den ärade motionären göra klar den skilnad, som förefinnes mellan upphäfvande af en lag och af de rättsförhållanden, som uppkommit under det lagen gälde. Jag ogillar ingalunda, tvärtom gillar jag obetingadt 1810 års lagstiftare deri, att de satte en dam för vidare stiftande af fideikommiss i fast egendom, men det kan man mycket väl göra utan att ifrågasätta att ändra de rättsförhållanden, som uppkommit under det den äldre lag, som tillstodde dylika stiftelser, var gällande. Jag har också sökt för den ärade motionären ådagalägga, att det i själfva verket är att gifva den nya lagen en tillbakaverkande kraft, om man låter den åstadkomma förändringar i rättsförhållanden, som tillkommit förr än samma lag stiftades.

Motionären menade, att det var Ridderskapet och Adeln vid 1810 års riksdag, som förhindrade, att denna lagstiftning fick en större utsträckning. Mig synes detta vara en orättfärdig beskyllning. Det var Ridderskapet och Adeln, som företrädesvis egde jord på landet. Detta stånd medgaf icke desto mindre, att stiftandet af fideikommiss i sådan egendom ej vidare finge ega rum, men lemnade deremot kapitalister fri tillgång att skapa så många och så stora fideikommiss i penningkapital de ville. Detta är verkliga förhållandet; och jag tviflar på, att någon kan annorlunda tyda 1810 års förordning än jag gjort. Enligt densamma står det hvarje svensk man öppet att, om han blott respekterar barnens eller andra bröstarfvingars laglott, stifta huru många och huru stora familjefideikommiss i penningkapital som honom lyster.

Motionären uttalade sin förvåning öfver, att jag kan motsätta mig en skrivelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning i ämnet. Skälet hvarför jag motsätter mig en sådan åtgärd är helt enkelt det, att jag anser, att denna framställning skulle syfta till det mål, han vill vinna, nemligen att upphäfva bestående rättsförhållanden. Detta är något, som jag för ingen del vill vara med om. Och om det skulle komma proposition derom från Kongl. Maj:t, så skulle jag till det yttersta sätta mig deremot. Vid sådant förhållande kan det naturligtvis icke komma i fråga att jag skulle understödja ett förslag i den riktning, hvarom här är fråga.

Motionären framställde vidare den obilliga begäran, att Lag-Utskottet eller Lag-Utskottets ordförande skulle undervisa motionärerna om, huru de böra skriva sina motioner. Men vi sitta icke i Lag-Utskottet för att hålla något slags lagskola utan för att, så godt vi kunna, gifva utlåtanden öfver de ärenden, som till oss hänvisas. För öfrigt tror jag, att den ärade motionären skulle afvisat hvarje anbud om handledning och, om han antagit ett sådant, icke visat sig vara någon villig lärjunge.

Vidare skall jag tillåta mig fästa uppmärksamheten på en omständighet, som jag glömde att nämna i mitt första anförande. Man tror

Ifrågasatt upphäfvande af familjefideikommiss i fast egendom.
(Forts.)

sig nemligen skipa stor rättvisa, om man låter ett fideikommiss i fast egendom inom en viss tid upphöra, d. v. s. gör det till fri egendom, såsom man i andra länder uttrycker sig. Men månne man derigenom godtgör den orättvisa, som kan vara skedd i forna tider? Nej, ingalunda. Deri ligger just en bland svårigheterna vid att upphäfva fideikommissen, att man icke kan skipa full rätt. Af Lag-Utskottets redogörelse för den italienska lagstiftningen i detta fall finnes, att den siste fideikommissarien endast får hälften af egendomen, under det att den andra hälften tillerkännes hans närmaste arfvinge. Men äfven detta sätt att skipa rätt kan jag för min del icke gilla. Om t. ex. en far i äldre tider haft två söner och till förman för den äldre i sin arfvingejord stiftat en primogenitur, så var det den yngre sonen, som led orätt. Upphäfves nu fideikommisset, så borde väl den yngre sonens efterkommande ingå i delning med den siste fideikommissariens arfvingar; men deremot fideikommisset icke blott göras till fri egendom i dessa arfvingars hand. Åtminstone tyckes mig, att sådant vore mera rättvist.

Hvad den ärade motionären i öfrigt anförde, kunde väl till vissa delar förtjena ett bemötande, men det synes mig icke vara af den vikt, att jag därför längre vill upptaga Kammarens tid, utan får jag sluta mitt anförande med att fortfarande yrka bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Wallenberg: Jag ber Kammaren och Talmannen om ursäkt, att jag ännu en gång måste komma tillbaka till 1810 års lagstiftning, men det är icke rätt af Herr *Bergström* att försöka blanda bort korten på det sätt, han här har gjort. Jag sade, att det är sannolikt, det 1810 års lagstiftare icke kunde gå längre än de gjorde, emedan det då fans ett mäktigt riksstånd, hvars intressen det var att bibehålla fideikommissen. Men det var alltid ett vackert steg framåt, när det riksståndet icke ville motsätta sig utfärdandet af förbud mot stiftande af nya fideikommiss. Emellertid tror jag att den ärade talar-aren är skyldig att upplysa, huruvida Ridderskapet och Adeln då voro villiga att för sin del afskaffa de befintliga fideikommissen i fast egendom. Det är just det, som jag högeligen betviflar, och när de icke voro villige dertill, så kan man väl icke säga, att de »borde hafva gjort mera än de gjorde», men det är detta, som Herr Ordföranden i Lag-Utskottet, som ej vill göra något, har behagat yttra om 1810 års lagstiftare.

Det är roligt att höra en sådan man tala om lärjungar, och jag är alltid villig att lyssna till honom såsom lärare, lika gerna som han, så ofta han kan, uppträder såsom skolmästare; men ingalunda ämnade jag drista ifrågasätta, att okunnige, sådana som jag, skulle få företräde i det lärda Lag-Utskottet och blifva undervisade såsom i ett auditorium, utan jag ansåg mig blott kunna begära att, om något i min motion förtjenade afseende, Lag-Utskottet hade kunnat bekväma sig till att närmare förtydliga det och gifva framställningen en lämplig form, så att den icke skulle kunna misstydvas derhän att anses omfatta fideikommiss af juveler och äkta perlor. Min mening har hela tiden varit att tala om *fast* egendom, företrädesvis på landet.

Slutligen vill jag endast fästa uppmärksamheten derpå, att då vi hafva rätt att ändra landets grundlagar, och då föregående statsmakter hafva visat sig utöfva denna rätt i ganska stor utsträckning, så kan jag icke bättre förstå, än att det är statsmakternas rätt att, när de finna det lämpligt, äfven ändra civillagen, och jag kan icke tro, att under någon form någon familjestiftelse, som djupt ingriper i statens och samhällets ekonomiska förhållanden, skall ställas högre än statsmakternas rätt att vidtaga ändringar uti arfslagarne. Något annat är icke afsedt med min motion om fideikommissens varsamma upphäfvande.

*Ifrågasatt
upphäfvande
af familje-
fideikommiss i
fast egendom.
(Forts.)*

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde Herr Grefven och Tal-
mannen enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först
på bifall till Utskottets förevarande hemställan och sedan på afslag
derå och bifall till den vid Utskottets utlåtande fogade reservationen,
samt förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande
ja besvarad.

Herr *Wallenberg* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes,
justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller Lag-Utskottets utlåtande N:o 40,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, afslås utlåtandet och bifalles den dervid fogade reser-
vationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva
utfallit sålunda:

Ja—40;

Nej—28;

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Första Kam-
marens Tillfälliga Utskotts den 28 och 30 sistlidne April bordlagda
utlåtande N:o 9, i anledning af erhållen återremiss å utlåtandet N:o
7 angående väckt fråga om ändring af nuvarande edsformulär och
revision af gällande föreskrifter angående eder.

*Om ändring
af nuvarande
edsformulär
m. m.*

1 punkten.

Herr Casparsson: Ehuru jag fortfarande anser, att så väl en
förändring äfven af begynnelseorden hade varit af behofvet påkallad,
som att det slut, hvartill Utskottet här kommit, icke löser frågan utan
blott utgör ett mellanstadium, skall jag dock icke framställa något
från Utskottets afvikande yrkande. Jag underlåter detta dels därför,

Om ändring af nuvarande edsformulär m. m.
(Forts.) att jag anser, att hvad Utskottet här har föreslagit innebär en verklig förbättring både af Utskottets förra betänkande och af det nu varande tillståndet, dels ock därför, att det icke är värdt att vara envis, i synnerhet då Riksdagen kommit in i Maj månad. Om Riksdagen bifaller detta förslag, tror jag att saken tagit ett stort steg framåt, och jag hoppas, att yngre krafter skola fullfölja det mål, hvartill jag nu i 14 år sträfvat.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, och Utskottets hemställan bifölls.

2 punkten.

Bifölls.

Jemlikt stadgandet i 3 mom. af 63 § Riksdagsordningen skulle ifrågavarande beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Medkammaren.

Föredrogs å nyo Sammansatta Stats-, Banko- och Lag-Utskottets den 30 sistlidne April och den 2 innevarande Maj bordlagda utlåtande N:o 1, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inrättande af en postsparbank för riket.

På framställning af Herr Grefven och Talmannen beslöts, att förevarande utlåtande skulle punktvis företagas till afgörande, dervid Utskottets förordningsförslag skulle först förekomma.

Förslag till förordning ang. en postsparbank för riket.

Förslaget till förordning angående en postsparbank för riket.

§ 1.

Herr Stråle, Holdo:

Herr Roos, Adolf Wilhelm: Jag skall bedja att få bemöta några af de anmärkningar, som af den siste ärade talaren blifvit framställda, företrädesvis dem, som stå i sammanhang med frågan om sättet och villkoren för sparbanksgöromålens bestridande å postanstalterna.

Den ärade talaren har ifrågasatt, att i en författning, som Kongl. Maj:t och Riksdagen skulle besluta, borde intagas något stadgande om den tid, då postanstalterna skulle hållas öppna för insättning och uttagande af sparbanksmedel. Jag är öfvertygad om, att vid närmare eftersinnande talaren skall finna det olämpliga deri, att sådana stadganden skulle underställas Riksdagens pröfning. I öfrigt bör väl aldrig ens ifrågasättas att af de timmar, under hvilka postanstalt hålles öppen för allmänheten, vissa timmar skulle vara afsedda ensamt för postsparbanksgöromål och andra uteslutande för egentliga postgöromål, utan lär allmänheten så i ena som andra afseendet böra betjenas af postanstalt under hela den tid, densamma är för allmänheten tillgänglig.

I afseende på räntefoten har äfven blifvit framställd en anmärkning af samme talare. Han synes hafva föreställt sig, att det mycket ofta skulle förekomma ändringar i denna räntefot. Komitén har deremot ansett det synnerligen önskligt, att allmänheten skulle kunna trygga sig till, att, då den satt in penningar i postsparbanken, icke tidt och ofta skulle komma att vidtagas förändringar i afseende å den ränta, som för dessa medel blefve att uppbära. Derför innehåller äfven författningen, att, om Kongl. Maj:t beslutar en förändring i räntefoten, förändringen icke skall tillämpas förr än efter 4 månader. Inom komitén har man tänkt sig, att om ränteinkomsterna blefve större, än som till den vanliga räntans utbetalande och till bestridande af förvaltningskostnaden erfordras, någon del af öfverskottet kunde användas till räntepremier. Vida bättre än att ett år räntan förhöjes till 4 procent för att nästa år åter nedsättas till 3½ procent, vore det att under någon längre tid räntan bibehålles vid ett lägre belopp och under tiden räntepremier utdelas i den mån sådant befinnes lämpligt.

Vidare har talaren gjort anmärkning i afseende å uppsägningstiden, som han funnit särdeles lång, helst, enligt hans mening, beloppen borde kunna af staten genast utbetalas. Jag betvivlar visserligen icke, att tillgång dertill skulle förefinnas i postsparbankens hufvudkassa, men denna omständighet är härvid icke tillfyllestgörande. Stadgandet om uppsägningstid har i förslaget influtit därför, att postsparbanken, i olikhet med andra sparbanker, skulle betala ut medlen, hvarhelst insättaren önskar uppbära dem, så att exempelvis penningar, som insatts i Haparanda, kunde lyftas i Vestervik eller Strömstad. Det går icke an, om en sådan rättighet skall beredas allmänheten, att göra utbetalning af postsparbanksmedel beroende ensamt derpå, att å postanstalt presenteras en bok, i hvilken möjligen orätta belopp blifvit införda. Meningen är därför, såsom ock synes af förslaget till tjänstgöringsreglemente, att här, likasom i de flesta andra länder, skulle tillgå på det sättet, att om exempelvis någon på vestkusten eller i Norrland ville lyfta penningar, som insatts vid någon postanstalt på östra kusten, det första posttjänstemannen hade att göra vore att skicka in en anmälan till centralförvaltningen, att den eller den anmält sig att å uppgifven ort lyfta så eller så mycket. Vid centralförvaltningen hade man sedan att rådfråga de böcker och längder, som der borde föras. Visade sig dervid, att sparbanksbokens innehafvare verkligen hade innestående minst det belopp, som han anmält sig vilja uttaga, borde till den postanstalt, der han önskade lyfta medlen, öfversändas en ifyllt tryckt blankett med order att utbetala penningarne. Det är för att möjliggöra en sådan anordning, som denna uppsägningstid är nödvändig. Jag kan medgifva, att den icke behöfde vara så olika för olika belopp, som i författningsförslaget angifves, men att det måste finnas en viss uppsägningstid, tillräckligt lång för att hinna anmäla saken vid centralanstalten och få svar derifrån, är alldeles uppenbart. I öfverensstämmelse härmed står äfven stadgandet i 9 § 4 mom. derom att, om tiden för postens gång påkallar att vid någon postanstalt uppsägningstiden ytterligare utsträcket, postsparbankens styrelse eger att derom förordna; något som, åtminstone hvad orter i Lappmarken och dertill gränsande landskap angår, torde blifva erforderligt.

*Förslag till
förförordning
ang. en post-
sparbank för
riket.*

(Forts.)

Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.
(Forts.)

I afseende på postsparbankens styrelse är det för mig en vansklilig sak att yttra mig, men jag ber dock få fästa uppmärksamhet derpå att, om äfven en bättre styrelse skulle kunna åstadkommas på annat sätt än som föreslagits, det ligger i sakens natur, att chefskapet för denna inrättning icke gerna kan utöfvas af någon annan än den, åt hvilken chefskapet öfver postverket är anförtrodt. I annat fall komme nemligen posttjenstemännen att lyda under två chefer, och det är säkert icke nödigt att särskildt fästa Kammararens uppmärksamhet å de olägenheter och förvecklingar, som derigenom kunde uppkomma, om af de olika cheferna utfärdades olika order, som icke kunde bringas till öfverensstämmelse med hvarandra. Det är för öfrigt icke ensamt chefen, som borde vara gemensam för de båda verken. Hela tjänstgöringen borde ordnas på sådant sätt, att medelsförvaltningen i orterna blefve, i den mån ske kan, gemensam.

Herr Stråle nämnde om och åberopade sig på Herr Lyttkens' reservation och önskade en utredning om de sannolika kostnaderna för den föreslagna postsparbanken. Han nämnde äfven, att en uppgift om dessa kostnader varit synlig i någon tidning. Förhållandet dermed är, att, sedan reservationens innehåll blifvit bekant, jag ansåg mig böra, i samråd med underordnade, söka åstadkomma en utredning om hvartill möjligen utgifterna skulle komma att uppgå. Denna utredning var ingen hemlighet, och det har därför varit möjligt för tidningen att bekantgöra densamma. Vid en sådan utredning är det två saker, som böra åtskiljas. Det är frågan om den tantième, som skulle tillkomma posttjenstemännen, och frågan om centralförvaltningens aflöning och om expensutgifterna. Nu ifrågavarande tantième beror, såsom all sådan, på uppördsbeloppet. Uppgår detta till någon större summa, blir tantièmen större, i annat fall mindre. Utgifterna för tantièmen äro afsedda att ersättas genom skillnaden mellan in- och utlåningsräntan. Och säkerligen skall, i en icke så aflägsen framtid, denna tillgång befinnas tillräcklig att betäcka äfven öfriga förvaltningsutgifter.

De förvaltningskostnader, hvilka icke utgöras af tantième, måste, i viss mån, äfven de, blifva beroende af rörelsens omfattning. I främsta rummet bland dessa förvaltningskostnader kommer tryckningskostnaderna för alla dessa sparmärken och »coupons-reçus», som skola användas. Detta är en gifven utgift, vid hvars beräkande man kan utgå från det antagandet, att dessa märken skola kosta detsamma, som de nuvarande portomärkena. Dessa kosta 43 öre pr 1,000, således 4 kronor 30 öre för 10,000. Tänker jag mig nu, att i medeltal hvar och en postanstalt får 10,000 dylika märken, så erfordras det för att dessa skola gå åt, att det för hvarje dag, söcken- och helgedag, skall förbrukas vid postanstalten 27 st. märken. Det vore ett oväntadt godt resultat. Antager man emellertid, att alla dessa 27 märken om dagen gå ut, så utgör det en utgift, såsom jag nyss sade, af 4 kronor 30 öre om året. Sedan återstå blanketter till motbok, till sparkort m. m. Kostnaden för desammas tillhandahållande torde ej, per postanstalt, i medeltal öfverstiga 5 kronor 70 öre. På det sättet komme man till ett belopp af 10 kronor för hvarje postanstalt. Naturligtvis blifva beloppen för många postanstalter flere gånger större, men äfven för andra vida mindre. Antager jag då, att postsparbanker blifva inrät-

tade vid alla postanstalter, som utgöra ett antal af omkring 1,700, så blifver denna kostnad 17,000 kronor för år. Vidare är för aflönings- och expenskostnader beräknadt 23,000 kronor. På det sättet kommer man till ett belopp af 40,000 kronor, som den ärade talaren omnämnde, och hvilket belopp antages lemna tillgång till bestridande af de utgifter som, utöfver kostnaden för inrättningens första organiserande, kunna belöpa för hvar och ett af de första åren. Men jag ber ännu en gång få nämna, att deri icke ingå tantiemen, hvars beräkning i förväg möter öfvervinneliga svårigheter.

Om ock otvifvelaktigt är, att postförvaltningen skall behöfva de första åren förskjuta postsparbanken nödiga medel till förenämnda utgifters bestridande, finnes emellertid icke någon anledning befara, att icke postmedlen skulle lemna tillgång dertill; och icke heller tror jag att man har skäl befara, att icke detta förskott skall till fullo och inom icke allt för många år kunna återgäldas. Postverket har, för att möjliggöra dess utveckling, uppburit långt större förskottsbelopp, och de hafva alla blifvit återbetalda.

Jag anhåller om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Rylander: Jag erkänner mycket väl den välvilja, som framlyser ur den Kongl. propositionen, men med den utveckling våra enskilda sparbanker redan nu hafva, tror jag icke, att den varit af behovet påkallad. Våra sparbanker hafva anseendet om sig att vara säkra, men, sasom den förste ärade talaren sjelf sade, skulle de komma att konkurrera med postsparbankerna i fråga om ränta, och det skulle, enligt mitt förmenande, verka menligt för sparbankerna, ty man skall veta, att alla sparbanker, som nu hjälpa de små jordegarna med lån, blifve urständsatta att göra det, emedan alla penningarne komme att dragas till postsparbankerna. Sparbankerna göra detsamma som pantlånarne, fastän på billigare villkor; de begagna sig icke af ocker eller dylikt, de uppsamla och hafva under en lång tid uppsamlat de små penningebesparingarne temligen väl. Vi hafva i det afseendet ingenting att beklaga oss öfver. Men dertill kommer, att det finnes folkbanker, som hafva samma ändamål, och då kan jag icke inse behovet af att inrätta postsparbanker. Derjemte kan jag instämma med den förste talaren i hans påstående, att det icke finnes någon upplysning om den kostnad, postsparbankens inrättande kan medföra. Jag ser att några reserwanter hafva föreslagit ett mycket lågt belopp, men jag tror att detta belopp kanske ändå blifver drygare än det, med fäst afseende på insättningarnas belopp, borde blifva. Jag tviflar mycket på, att det blifver några insättningar till större belopp i dessa postsparbanker, dels med fäst afseende på räntefoten, och dels därför att de insatta beloppen så sent komma insättare till godo, enär han får sätta in så länge, innan han kommer upp till en krona, och han, då han sedan kommer till den postanstalt, der medlen skulle utgå, får vänta en så lång tid. För min del anser jag inrättandet af postsparbanker icke vara nyttigt, ehuru väl jag gerna kan erkänna den välvilja, som ligger i förslaget. Men då jag icke tror att det kommer att göra den nytta, som är dermed åsyftad, får jag yrka rent afslag.

Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.
(Forts.)

Grefve Hamilton: De föregående talarne hafva alla varit ense om att erkänna det nyttiga och goda i den inrättning, som af Kongl. Maj:t är föreslagen, hvadan det icke torde behöfvas att vidare derom orda. Då jag varit ledamot i det Utskott, som haft denna fråga under behandling, har jag dock ansett mig skyldig att i någon mån upptaga till besvarande de anmärkningar, som blifvit framställda.

Det har anmärkts, att det icke i lagen är föreskrifvet att postanstalternas skola hållas öppna under *viss* tid. I paragrafen är dock föreskrifvet, att insättningar skulle få göras, så länge postanstalterna äro öppna, och då torde icke vidare bestämmelser derutinnan vara nödiga. Det är nemligen gifvet, att man icke kan komma längre i tillmötesgående mot allmänheten, än att alltid, då anstalterna äro öppna, insättningar få göras och, enligt hvad generalpostdirektören upplyst, äro posttjenstemännen under den tid, anstalterna hållas öppna för allmänheten, icke så upptagne af de egentliga postgöromålen, att de icke kunna medhinna äfven detta bestyr.

De anmärkningar, som blifvit framställda i afseende på räntefot och uppsägningstid för medlens uttagande, hafva redan af chefen för Generalpoststyrelsen blifvit besvarade.

Den siste talaren har påstått, att de nuvarande sparbankerna äro tillräckliga. Det är möjligt att de äro det, men det är här åsyftadt att få en utveckling af sparbanksväsendet, och det torde då vara tillräckligt att påpeka det förhållande, att, då antalet sparbankskoutor nu utgör 900, det skulle komma att hädanefter ökas med 1,680. Dessutom hafva de nuvarande sparbankerna den stora olägenheten, att de icke alltid äro tillgängliga för insättare, och det torde icke behöfva påpekas, af huru stor vigt det är för alla insättare att ständigt kunna få göra insättningar och alltid träffa den person, som han behöfver rådgöra med för att få vidtaga förändrade dispositioner af det kapital, som han anförtrott i postsparbankens värd. Men förhållandet är nemligen, såsom af komitébetänkandet kan inhämtas, att endast 5 procent af sparbankerna i riket äro tillgängliga alla dagar; största delen äro öppna endast vissa dagar i veckan och en fjerdedel hålles öppen endast en gång i månaden.

Dessutom beredes insättare i postsparbank den stora fördel, att han alltid kan få lyfta de insatta medlen på annan ort, än der de blifvit insatta. Denna fördel torde vara så stor i och för sig, att den tillräckligt motiverar nyttan och rigtigheten af att inrätta sådana bankanstalter.

Det nämndes, att det är en fördel, att de sparbanker, som finnas i orterna, verka såsom en pantlåneinrättning, ehuru de icke lefva på ocker. Men jag hemställer, huruvida detta kan vara ett skäl att bibehålla dem.

Hvad beträffar kostnaden för postsparbanken har man sagt, att den är så obestämd och att man icke känner till, huru stor den kommer att blifva. Det är mycket svårt att göra upp beräkningar öfver kostnaderna för postsparbanker, när man icke vet huru stora insättningar komma att blifva. Det är också omöjligt att säga det, då en stor del af kostnaderna kommer att bestridas genom tantième. Det är af komiterade föreslaget, att denna tantième skulle utgöra två

öre för hvarje insättning och en krona för hvarje 1,000 kronor. Dermed skulle en stor del af kostnaderna bestridas. Öfriga kostnader skulle betäckas genom den skilnad i räntefot, som uppkommer, då penningarne betalas vid insättning med $3\frac{1}{2}$ procent, och staten kan placera penningarne mot högre ränta, t. ex. $4\frac{1}{2}$ procent.

Hvad i öfrigt kostnaderna beträffar, kan man hafva någon ledning, om man jemför, hvad sådana anstalter hafva kostat i andra länder. I England, der kostnaderna äro högst, hafva insättningarna för år 1879 uppgått till 32,801,949 pund sterling; samma år uppgingo kostnaderna till 192,280 pund sterling, deri likväl är inräknad en del af kostnaden för postsparbankens nya byggnad med 25,564 pund sterling. I Italien utgjorde insättningarna i postsparbankerna samma år eller 1879 ett belopp af 26,232,286 lire, och kostnaderna för aflöning utgjorde samtidigt 107,751 lire och kostnader till materialier 40,653 lire eller tillhoppa 148,404 lire. Denna kostnadsuppgift är hvad man har att hålla sig till i detta hänseende, och jag tror icke, att den kan anses vara så afskräckande, att man därför bör vilja afslå den ifrågasvarande Kongl. propositionen.

Jag vet, att åtskilliga andra anmärkningar skola komma i afseende på 11 §, der det talas om gift qvinnas rättighet att insätta medel och att lyfta dem. Det är en sådan lagfråga, att jag för min del icke vill inlåta mig på, huruvida detta förslag är riktigt eller icke eller huruvida det är tillkommet i laglig ordning, då möjligen Högsta Domstolen bort höras i saken, men så icke skett. Jag hemställer dock, huruvida icke man kan säga, att, då lagen föreskrifver, att gift kvinna må ega dispositionsrätt öfver de medel, som blifvit till henne gifna under vilkor att hon skall få öfver dem fritt disponera, denna paragraf kan tydas derhän, att, genom att insätta medel i postsparbank för en qvinnas räkning, man gifvit till känna, att det vilkor är fäst dervid, att hon skall få fritt disponera öfver dem. Anledningen till detta stadgande var, att det befans nödigt, på det att icke en posttjensteman skulle sväfva i tvifvelsmål, huruvida han skulle få lemna ut medel till den kvinna, som kommer med begäran derom. Ty det skulle vara svårt för en posttjensteman att i hvarje fall pröfva qvinnans rätt att lyfta penningar: så t. ex. skulle hon ju hafva rätt dertill, om penningarne blifvit af henne sjelf förvärfvade, eller om penningarne blifvit till henne skänkta på sådana vilkor, som jag nyss nämnt — derom skulle dock posttjenstemannen i de allra flesta fall sakna kunskap. I praktiskt hänseende anser jag paragrafen vara nödvändig, emedan, om den finnes, posttjenstemannen icke behöfver inlåta sig på pröfning af den rent juridiska delen af saken.

För öfrigt tror jag icke, att några allvarsammare anmärkningar ännu blifvit blifvit framställda, och jag hoppas, att icke så allvarsamma anmärkningar komma att framställas, att Kammaren på grund deraf anser sig böra afslå Utskottets hemställan. Jag vågar derfor taga mig friheten att hemställa om bifall till densamma.

Herr Samzelius: Obetydligheten af de anmärkningar, som hafva blifvit framställda mot förslaget, stå verkligen icke i något skäligt för-

*Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.*
(Forts.)

Förslag till förordning ang. en post-sparbank för riket. hållande till frågans stora vikt, och jag skall bedja att i korthet få bemöta de hufvudsaliga invändningar, som här blifvit gjorda.

(Forts.) Man tror först och främst en fara vara för handen för de nu befintliga enskilda sparbankerna. Denna farhåga kan möjligen framskymta hos dem, som äro ledamöter i styrelsen för en eller annan sparbank, men jag tror att dessa farhågor äro ogrundade. Sparbanker, som sköta sig, hafva icke något att frukta af konkurrensen. Skulle det åter förekomma en eller annan sparbank, som icke sköter sig väl — man har talat om en sparbank, som lagt sig väl mycket ut med jernvägsobligationer o. d. — vore det för det allmänna icke någon skada, om denna finge maka åt sig för en annan inrättning, som lemnade otvifvelaktig säkerhet eller der insättarne under alla förhållanden kunna hoppas utbekomma sina medel.

Men, säger man vidare rörande den föreslagna postsparbanken, när denna betalar en så låg ränta, blir den icke i tillfälle att uppsamla några medel. Hvad hafva då de enskilda sparbankerna att frukta? Om medel icke der insättas, komme sparbankerna ju såsom hittills att uteslutande beherska terrängen. På samma gång man säger detta, vill man likväl påstå, att kostnaderna för postsparbanken skulle blifva oerhördt stora. Kostnaden står likväl i direkt förhållande till insättningarna. Den tantième, eller godtgörelse, som skulle tillkomma tjänstemännen, är ju helt och hållet beroende af det belopp, som kan komma att insättas. Skulle dessa insättningar blifva små, måste kostnaderna blifva ytterst ringa, liksom ock den särskilda apparat, som bildar centralstyrelsen, komme att rätta sig efter insättningarnes belopp. Blifva dessa små, blir kostnaden för denna centralstyrelse mycket liten. Det är icke här föreslaget några arfvoden just af det skäl, att någon erfarenhet behöfdes, innan man kunde bilda sig en föreställning om göromålens omfång och beskaffenhet.

Här har äfven talats om den talrika embetsmannapersonalen, som blefve nödvändig. Men, mina herrar, denna personal finnes ju redan förut. Det är i allmänhet icke fråga om att anställa några *nya* tjänstemän, utan de förutvarande skulle få sig ålagdt att jente sina förutvarande göromål ombesörja detta. Det nya arbetet är att anse såsom en utveckling af posttjänstgöringen, och deras antagningsbevis — konstitutorial eller förordnanden — lära vara så beskaffade, att de kunna åläggas en sådan skyldighet.

Men, säger den förste talaren, när de nu hafva sig ålagdt att hafva postkontoret öppet en viss tid på dagen, måste de under denna tid också uteslutande sysselsätta sig med postverkets förutvarande göromål, och man kan icke ålägga dem att hålla postkontoret öppet för postsparbanken någon längre tid. Under vanliga förhållanden tror jag icke heller att detta behöfves; och jag tror icke, att alla dessa tjänstemän äro så uteslutande med andra ärenden sysselsatta under det postkontoret är öppet, att de icke hafva tillfälle att uppsamla dessa besparingar. Jag vet många ställen, i synnerhet vid de mindre postanstalterna, der det är förhållandet, att posttjänstemännen under en stor del af den tid, hvarunder anstalterna skola för allmänheten hållas tillgängliga, sakna full sysselsättning. Sjelfva skulle de utan

tvifvel önska sig ökad arbete mot ökad aflöning, och meningen är ju att i någon mån bereda dem en sådan.

Vidare har man framdragit det skäl, att man genom den här ifrågasvarande postsparbanken skulle centralisera penningarörelsen, d. v. s. draga alla penningar från landet till hufvudstaden. Denna anmärkning tror jag icke vara riktig. När dessa penningar insamlats, skrinläggas de icke i Stockholm, utan användas för inköp af obligationer, t. ex. allmänna hypoteksbankens. När dessa obligationer inköpts, spridas medlen åter ut till alla orter, lemnas såsom amorteringslån och komma på detta sätt tillbaka. Det är alldeles omöjligt att genom lagar föreskrifva, att penningar skola stanna här eller der. Der det finnes arbetsamhet och sparsamhet, der finnes det äfven välmåga och der sålunda äfven penningar. Lika litet som man kan säga, att blodet stannar i någon viss åder och icke cirkulerar, kan man säga, att penningen gör det. Man kan icke genom tvångsåtgärder få penningen att stanna. Den går sin väg efter vissa ekonomiska lagar, som man icke kan göra intrång på, äfven om man försöker att i lagstiftningsväg lägga några band på den.

En omständighet, som man vidare har här framdragit, är att räntefoten skulle bestämmas af »konkurrensen», som en talare uttryckte sig. Ja, den är visserligen beroende af konkurrensen, men denna bestämmer icke själf någon *viss siffra*. Denna måste bestämmas af en styrelse. I en vanlig enskild bank är det bankstyrelsen, men i detta fall, då det gäller en stor och vigtig statsinstitution, är det, enligt min åsigt, i sin ordning att dennas styrelse gör framställning till Kongl. Maj:t, som sedan bestämmer räntefoten. Jag antager, att Kongl. Maj:t i alla fall icke så ofta blir besvärad med dylika framställningar, ty meningen är, att denna räntefot skulle vara så stabil som möjligt, och att, om öfverskott uppstode, dessa skulle utdelas såsom *räntepremier* med bibehållande af en konstant *räntefot*. Bestämmandet af räntefot är dessutom icke en så oviktig omständighet. Jag vill anmärka, att i flere andra länder representationen förbehållit sig att jemte regeringen få derom meddela beslut, men för att räntefoten likväl må undergå någon vaxling under det representationen icke är samlad, har åt regeringen för sådana fall uppdragits, att genom ett ministerielt dekret bestämma om räntefotens förändring, till dess representationen annorlunda beslutar.

Mot den föreslagna bankens styrelse har äfvenledes framstälts anmärkningar. Så har det sagts, att generalpostdirektören vore redan nu tillräckligt sysselsatt med sitt verk. Det vill jag icke ett ögonblick betvifla, men då detta komme att utgöra en vigtig del af postgöromålen, lärer det väl icke härför kunna väljas någon annan chef än generalpostdirektören.

Hvad beträffar anmärkningen derom, att banko- och riksgäldsfullmäktige skulle vara så upptagna, att det icke skulle vara någon möjlighet för dem att inträda i styrelsen, stämmer denna icke väl öfverens med ett uttyck, som en ärad talare hade för några år sedan, om att riksgäldsfullmäktige hade så litet att göra, att de, såsom talarerna då lika höfviskt som elegant uttryckte sig, »*ströko omkring på gatorna*». För min del tror jag, att nog tid finnes för banko- och

Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.
(Forts.)

Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.
(Forts.)

riksgäldsfullmäktige att egna sig åt dessa göromål, och orsaken, hvarför man tänkt på dem, är naturligtvis den, att de till följd af sin öfriga verksamhet kunde hafva någon insigt i att ombesörja ifrågavarande slags göromål samt tillika dervid utöfva en helsosam vaxelverkan mellan styrelsen samt banko- och riksgäldsfullmäktige. Ingen annan institution kan väl vara lämpligare än Riksbanken att anskaffa obligationer, när sådana icke finnas i landet. Man har nemligen tänkt sig, att de på utländsk ort placerade papperen skulle kunna söka sig tillbaka till landet och i sådant fall tror jag, som sagdt, att bankofullmäktige äro en sådan förmedlande hand, som behöfves.

Riksgäldsfullmäktige vill jag icke så mycket hålla på, men äfven deras verksamhet att upptaga och förmedla statslån synes vara af beskaffenhet att utveckla någon kännedom uti hithörande frågor.

Den hufvudsakligaste af de anmärkningar, som blifvit framställda, är emellertid den, att man icke har ens tillnärmelsevis beräknat kostnaderna. Men, mine herrar, huru är det möjligt att kunna beräkna denna kostnad, innan man ännu vet omfånget af rörelsen. Man kan visserligen på papperet sätta upp en beräkning under förutsättning, att insättningarne blefve så och så stora, att räntefoten blefve så och så hög, o. s. v. Men detta är ju endast förutsättningar, och hade man kommit med en dylik kalkyl, hade man nog fått höra, att man vore allt för sangvinisk.

Det här förda resonnementet påminner mig om en anekdot. Det var ett par unga förhoppningsfulla köpmän, som reste till Stockholm. Den ene gjorde upp kalkyler för att räkna ut, när han skulle blifva millionär. Han gjorde upp att han skulle blifva det på 10 år; att han skulle köpa så och så mycket, sälja det med så och så stor förtjenst, lägga sig till godo så och så mycket årligen o. s. v. Den andre åter sade: det är alldeles öfverflödigt att jag gör upp några kalkyler, ty jag blir aldrig millionär. Den som gjorde kalkyler fortsatte derefter sina affärer, men slutade med att göra konkurs, den andre åter kröp sin väg fram och slutade verkligen med att blifva millionär.

Jag är öfvertygad att hvilka kalkyler, som här hade gjorts, skulle de endast hafva blifvit mer eller mindre sannolika antaganden och följaktligen kalkyler, saknande allt värde.

Den ärade talaren har sagt, att han icke ville vara med om att fastställa stat för ett verk, der man icke ens tillnärmelsevis hade beräknat kostnaden. Men här är ju icke fråga om något nytt verk, utan endast om en utvidgning af postverket och en tillökning af de detta verk nu åliggande bestyr med ytterligare ett, som är jemförligt med t. ex. bestyret med postanvisningar. Här afses således endast en utveckling af poststyrelsen och postverket, hvilken i andra länder slagit särdeles väl ut, och som jag icke kan föreställa mig att den skulle misslyckas här i Sverige. Detta beror dock alldeles på det intresse, hvarmed något hvar omfattar denna inrättning. I stället för att de stora arbetsgifvarne uppträda mot denna institution, hade jag trott att de skulle mottaga densamma med öppna armar, ty den kan tjena till att höja deras arbetares ställning och göra denna drägligare samt befästa ett godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetstagare. I

andra länder har man gjort mycket i den vägen. I Frankrike har hvarje stor arbetsgifvare åtagit sig, för att uppmuntra denna inrättning, att vara kommissionär åt densamma, samt försäljer sparmärken och undervisar i konsten att spara. I skolorna är det särskilda tider, då man meddelar undervisning i konsten att spara och grundlägga ett framtida oberoende. Således är det icke nog med att lemna sitt bifall till inrättandet af denna institution, utan hvar och en måste derjemte arbeta på, att den äfven må gå framåt. Det är i synnerhet till de större arbetsgifvarne jag ställer ordet.

Förslag till förordning ang. en postsparbank för riket.

(Forts.)

Jag sade, att de mot förslaget framställda anmärkningarne äro så obetydliga, i jemförelse med frågans vigt, att det måste väcka förvåning, att de icke äro större. I andra länder har man äfven mött motståndare, men kanske af allvarligare beskaffenhet. Men under det man arbetat i frågan, hafva de frän att vara de argaste motståndare till denna inrättning öfvergått till dess varmaste beundrare. Jag vill i det fallet nämna, att franska regeringen utsände till England en kommissarie vid namn Agathon Prevost, som sjelf var generalagent för sparbanken i Paris. Han for till England och studerade dess postsparbanksväsende, kom tillbaka och afgaf en berättelse, som slutar med dessa märkliga ord:

»I veten det noggsamt, mine herrar, att ingen i högre grad än jag varit emot all tanke på grundandet af en statssparbank, men man har sagt — och detta med rätta — att ingenting har en så oemotståndlig kraft att öfvertyga som ett faktum.»

»Det jag bevittnat och uppmärksamt studerat har plötsligen omkullkastat min förut i denna sak fattade öfvertygelse. Det har varit mig omöjligt att motstå verkligheten och att drifva mitt envisa motstånd ända derhän, att jag skulle förneka rörelseförmågan i närvaro af människor, som gå framför mig och dessutom gå mycket bra. Ehuru ur vissa synpunkter och af vissa orsaker, som I kunnen lätt fatta, det är påkostande för mig att göra denna bekännelse, måste jag dock tillstå, att detta postsparbankssystem är i mina ögon en stor idé, hvars utförande hädanefter lemnar föga i sak att önska.»

Och Englands premierminister har i underhuset yttrat följande:

»Sedan näringsfrihetens införande i England har ingen lag der antagits, hvilken i lika hög grad som den om postsparbanksväsendet bidragit att förbättra lefnadsvilkoren och sederna hos de fattigare klasserna i samhället samt till höjande af nationalvälmågan inom landet.»

Sådana yttranden har man frän andra länder, och derfor skulle man nu med sådan misstro möta denna institution derfor att den är ny. Men, mine herrar, då man skulle införa telegrafen, var det en högt aktad medlem af denna Kammare, som numera icke intager plats här, hvilken på det allra ifrigaste motsatte sig denna inrättning. Han sade, att om en sådan inrättning komme till stånd, skulle hela köpmannacorpsen gå under. Jag frågar eder, mine herrar, är det någon, som nu vill eller kan undvara telegrafen, sedan man nu fått röna dess välgörande inflytande. Jag är förvissad om att, sedan denna postsparbank fatt till gagn för samhället verka en tid, man skall finna de farhågor och betänkligheter, som nu framställts, lika öfverdrifna och utan värde, som dem man förut framkastat mot telegrafens införande.

Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.
(Forts.)

Lifligt öfvertygad att ifrågavarande inrättning, derest densamma, såsom jag hoppas, kommer till stånd samt ledes med klokhet och omtanke, skall bilda ett betydelsefullt moment i vår utveckling samt under kommande tider utöfva ytterst välgörande verkningar, icke blott på våra förut varande sparbanker, utan ock på sparsamhetssträfvandet i allmänhet samt på utbildandet af den moraliska kraft, sedlighet och laglydnad, som vanligen följer sparsamheten i spåren samt i och för sig äro af högre värde än sparsamheten sjelf — anhåller jag för min del vördsamt om bifall till den föredragna punkten.

Herr Wallenberg: Jag vet icke, hvar jag skall börja precis; men den siste talaren jemförde postsparbanken med telegrafen och det är så godt att jag börjar der.

Jag kan, för min del, icke finna den allra ringaste likhet, för så vidt den icke skall ligga deri, att när man talar om en inrättning, man menar en annan; under sådana förhållanden kan man tänka på telegrafen, då man talar om postsparbanken. Att *en* person icke på förhand uppskattade telegrafens betydelse, en person, som hade så stora förtjenster i öfrigt, har man till vämjelse upprepat.

I afseende på den inrättning, som här föreslås, är det så till vida bättre ordnadt, att denna får en styrelse, under det odlingsfonden icke ansågs behöfva någon sådan. Styrelsens sammansättning deremot kan jag icke tycka vara rätt lyckad. Deri skall sitta generalpostdirektören, det faller af sig sjelf. Kongl. Maj:t skall vidare förordna en ledamot. Detta finner jag alldeles för litet. Kongl. Maj:t borde förordna minst två ledamöter. Att Riksgäldskontoret skall förordna en af fullmäktige derstädes, kan ju också vara bra, ty Riksgäldskontorets erfarenhet i detta afseende är obestriddigen ganska omfattande. Men hvarför man vill besvära bankofullmäktige att taga del i denna styrelse, det går öfver min synkrets. Såsom man vet, äro bankofullmäktige alldeles för fataliga för det viktiga uppdrag, som fullmäktige hafva att uträtta. Vidare har man sig bekant, att den styrelsen är ganska krank, och det torde således icke vara lämpligt att lägga mera arbete på dess skuldror.

Sedan står i en paragraf, att fullmäktige i Riksbanken skola ombesörja inköp af obligationer för medel, som af postsparbankens styrelse anvisas. Skall postsparbanken hafva en egen styrelse, som icke kan inköpa obligationer för dess räkning, utan stå under förmynderskap af Riksbanken? Kanske Riksbanken har några att sälja, och då kan det vara en fördel att få förhand till det. Alldeles olämpligt är det att fränkänna den blifvande styrelsen en viktig del af dess befogenhet, nemligen fruktburgörandet af de insatta medlen.

I afseende på centralisation får jag säga, att jag icke är någon stor vän af densamma; utan om en sak kan uträttas utan centralisation i penningväsendet, är detta, enligt min åsigt, mycket lyckligare. I det hänseendet har man alldeles förgätit, att utlandet, hvarifrån man hemtat den föreslagna inrättningen, icke har att uppvisa en sådan mångfald af utmärkt väl skötta sparbanker, som hedra Sverige.

Jag finner här i denna fråga ett försök till centralisation. Det är föreslaget, att influtna medel skola sättas in i Riksbanken. Nu finnes det 1,600 postkontor, der man hoppas att medel skola inflyta,

och det är känt, att Riksbanken förutom hufvudkontoret endast har sex afdelningskontor i orterna. Det är väl under sådana förhållanden bra obeqvämt att icke få begagna sig af de 136 öfriga bankkontor, som finnas i orterna, i postkontorens omedelbara närhet.

Låt mig omnämna ett exempel på samverkan emellan Kongl. postverket och de enskilda bankkontoren. För 15 år sedan började Stockholms enskilda bank att biträda Kongl. Generalpoststyrelsen med att underlätta postförskotten och postmandaten genom den enkla åtgärden, att styrelsen insatte medel på upp- och afskrifningsräkning i Stockholms enskilda bank, som sedermera, enligt poststyrelsens föreskrift, tillhandahöll erforderliga belopp åt postkontoren i orterna, att uttagas i mer än hundra bankkontor. Detta har fortgått i 15 år, till Kongl. postverkets bekvämlighet och jag vågar tillägga belåtenhet. Jag tror således att det skulle ländt till sakens gagn, om den nya postsparbanksstyrelsen tillätes begagna andra bankkontor i orterna än Riksbankens.

Jag har en betänklighet, som icke är så obetydlig, och det är, att jag icke gerna vill att staten skall ställa sig såsom gäldenär gent emot de minsta besparingarna. Det går nog bra under lugna tider; men det kunna vi ju komma öfverens om, att svenska staten icke är England och icke är Frankrike och icke heller är Preussen. Om svenska staten råkar i några svårigheter, blifva statens obligationer de första papper, som falla i kurs. Det är icke värdt att söka göra sig blind för den saken, ty det *kan* icke vara amoraliska. Det är icke någon bristande patriotism att öppet tala om den saken. Detta är tydligt och klart. Det torde därför icke vara så välbetänkt att göra staten till gäldenär för dessa små besparingar. Det är mycket bättre att stanna vid den säkerhet, som ligger i hypoteksbankens och hypoteksföreningarnas obligationer och intecknade skuldebref, hvilkas godhet styrelsen kunde godkänna, samt solidarisk banks depositionsbevis. Detta vore både lugnare och säkrare föreskrifter. Jag anser att denna fråga, likasom den om odlingsfonden, kan hafva en framtid, och att det kan vara skäl att göra ett försök; men jag anser icke att denna fråga är öfverhängande och brådskande, och det torde icke heller vara lämpligt att, då under den närmaste tiden så många administrativa frågor troligen komma att taga regeringens krafter och uppmärksamhet i anspråk, belasta regeringen med upprättandet af en ny institution.

Då jag icke velat, på sätt Herr Rylander föreslagit, afslå hela saken, utan endast afgifva några anmärkningar, så instämmer jag i det yrkande, som blifvit gjordt af Herr H. Stråle.

Herr Forssell, Otto Herman: Till en början ber jag att få erinra om en oegentlighet i afseende å formen för den Kongl. propositionen. 87 § i Regeringsformen säger: »Finner Konungen godt någon lagfråga för Riksdagen framställa, äske han statsrådets och Högsta Domstolens yttrande deröfver samt meddele sin proposition tillika med berörda yttranden åt Riksdagen, som med frågan vidare förfar, såsom i Riksdagsordningen sägs». Nu innehåller, såsom herrarne allt för väl finna och se, detta lagförslag en mängd bestämmelser af ren civil-

Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.

(Forts.)

*Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.*

(Forts.)

lags natur. Så är förhållandet med stadgandet i 6 § om beskaffenheten af qvittenser å insatta medel, det vill säga frågan om beskaffenheten af de vilkor, hvarunder ett insättningsbevis skall vara laga bevisningsmedel i insättarens hand, i händelse af rättegång mellan honom och kronan om insättningens giltighet. Likaså med den i 11 § förekommande bestämmelsen om gift qvinnas rätt att, äfven utan mannens samtycke, uppsäga och lyfta medel, som för hennes räkning innestå i postsparbanken. Vidare med 2:a momentet af 13 §, som stadgar i hvilka fall räknenskaperna skola ega vitsord mot insättarne. Slutligen är äfven bestämmelsen i 14 § om preskription af ren civilrättslig natur.

Om det icke vore uppenbart, att detta ärende blifvit något skyndsamt behandladt, skulle jag vilja göra några anmärkningar mot det sätt, hvarpå förslaget framkommit, men då detsamma verkligen bär pregeln af mycken välmening, vill jag för närvarande lemna detta å sido och öfvergå till sjelfva saken.

De skäl, som blifvit anförda för inrättande af en postsparbank, äro hufvudsakligen tre. Det första är, att man åsyftar att derigenom öka nationens sparsamhet. Detta syftemål förutsätter således, att för närvarande tillfällen icke finnas för nationen att fruktbargöra sina besparingar, eller också att de tillfällen dertill, som finnas, äro otillfredsställande, och att följaktligen ett bättre förhållande härutinnan måste åstadkommas. En talare, som nyss hade ordet, har fäst uppmärksamheten derpå, att vi här i Sverige sedan långliga tider tillbaka hafva en massa sparbanker, som uppsamla ganska betydliga medel -- vid 1880 års slut voro, om jag ej missninner mig, omkring 140 miljoner kronor innestående i dessa banker. Vidare har det visat sig att under de senare åren af 1870-talet insättningarne i sparbankerna minskats, och att först år 1880 desamma åter igen ökats. Derjemte hafva vi ränte- och kapitalförsäkringsanstalten, som drager till sig betydliga besparingar. Då är den första frågan den: Är det verkligen ett så absolut stort behof att nu inrätta en ny anstalt, sådan som denna postsparbank, på statens bekostnad? För min del kan jag icke besvara den frågan med annat än nej. Något trängande behof därför finnes alldeles icke. Jag kan fatta och förstå upphofvet till denna idé. Man har gått till väga här såsom i fråga om så många andra förslag under de sista trettio åren här i Sverige. Liksom en modehandlerska skaffar sig en modejournal, för att se, huru hon skall klippa till sina klädningar, har man gått till bokhandeln och köpt sig böcker om huru det är stäldt i andra länder, och då man der sett någon inrättning eller anstalt, som vi icke ega, har man genast tänkt: den finnes icke i Sverige, den skola vi äfven införa här. Det är mycket lätt att vidtaga reformer i vår samhällsförfattning, om man går till väga på det sättet; men det är en ytterst farlig och vansklig metod. Vår urgamla svenska samhällsförfattning är egendomlig och hvilat på urgammal grund; och på den grunden skola vi bygga och icke låna utifrån nya kläder, som icke passa för oss. För slikt förfarande hafva vi blifvit ganska hårdt straffade under de sista 30 åren. För öfrigt måste vi äfven komma i häg, att denna postsparbank fordrar nya embets- och tjänstemän. Då vi ju hafva alldeles tillräckligt embetsmän i alla gre-

nar, är det väl icke skäl att öka deras funktioner onödigtvis, om icke trängande behof dertill förefinnes.

Det andra skälet, som blifvit åberopadt för inrättandet af en post-sparbank, skulle vara ytterst betänkligt, om icke dess källa vore så genomskinlig. Det lyder så här: »På samma gång spridningen af statens skuldförbindelser bland de mindre bemedlade samhällslagren utgör ett synnerligen kraftigt medel att praktiskt befordra utöfningen af sparsamhetens dygd, knyts härigenom starka band mellan staten och befolkningen, i det att den sistnämnda blir direkt intresserad i upprätthållande af god ordning och undvikande af sådana förvecklingar, som skulle skada statens kredit och betalningsförmåga». Det innefattar en indirekt beskyllning mot hela den del af det svenska samhället, som genom flit och arbetsamhet gör sina besparingar, en beskyllning derom att dessa klasser skulle vara orostiftare, som vore fiender till den bestående samhällsförfattningen och ville kasta densamma öfver ända. Och nu skulle man genom inrättande af en post-sparbank skrämma eller rättare sagdt sätta en tumskruf på dem, som man icke tror hafva någon kärlek till samhällsförfattningen, från att göra några försök att rubba densamma, då de genom ett sådant försök skulle riskera att förlora sina insatta penningar! Jag vill icke fortsätta längre med detta bedröfliga resonnement. Det leder sitt ursprung från Ludvig Filips tid på 30-talet i Frankrike. Der, mina herrar, der samhällsförfattningen stod i fara att brytas och ändras hvar tionde år, ville man på konstlad väg söka befästa densamma. I flere broschyrer, som då utkommo derstädes, fans detta resonnement, och derifrån är det lånadt af komitén och går igen i den Kongl. propositionen. Då det sålunda icke torde vara så mycket allvar dermed, vill jag icke vidare fästa mig vid detsamma. Jag vill blott nämna, att följden deraf i Frankrike blef, att det föreskrefs, att alla sparbanker skulle omsätta sina besparingar i franska rentes, för att hindra revolutioner. Dock var det icke mer än 8 eller 10 år derefter, då Ludvig Filip med hela sin familj blef bortkörd på några timmar. Det hjälpte således icke. Detta skäl har följaktligen ingen annan betydelse, än att det står här såsom en mindre lyckad fras, hemtad ur modejournalen.

Det tredje motivet för inrättande af en post-sparbank är, att derigenom fastläses vårt statsskuldsystem. Hittills har svenska nationen lefvat i den tro och förhoppning, att staten lånat endast för jernvägsföretag och mot amorteringslån, så att staten genom att så småningom amortera sin skuld, slutligen kunde blifva skuldfri. Här framträder deremot den idé, att statsskulden skall vara permanent. Det skulle blifva för långt att här utveckla naturen och beskaffenheten af stats-skuld. Ett vill jag dock säga, och det är att denna skuld, vare sig den sker för produktiva eller improduktiva ändamål, är en vaxel dragen på kommande tidens arbete och sparsamhet, en konsumtion af ofödda generationers arbete.

Då jag således icke kan gilla eller godkänna något enda af de skäl, som blifvit åberopade till stöd för förslaget, och för närvarande ej aktar nödigt att inlåta mig på detaljerna af förslaget, får jag dera yrka rent afslag.

*Förslag till
förfordning
ang. en post-
sparbank för
riket.*

(Forts.)

Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.

(Forts.)

Herr Stråle, Wilhelm: Man har här framställt många anmärkningar mot förslaget senare, ännu icke föredragna paragrafer, men jag ämnar nu endast uppehålla mig vid den föredragna första paragrafen, eller frågan om önskvärdheten af en postsparbanks inrättande, och tillåter mig i fråga om de efterföljande bestämmelserna endast uttala, att anmärkningarne icke synas vara af någon större betydelse. För min del anser jag förevarande fråga vara af ganska stor vikt. Säkerligen äro vi alla varma vänner till våra sparbanker, och om någon fara skulle vara på färde att rubbning kunde ega rum i deras verksamhet, skulle vi säkert alla vara öfverens om att söka afvärja denna fara. Men jag vågar för min del påstå, att genom en postsparbanks inrättande icke den ringaste auledning förefinnes för det antagande, att derigenom skulle förorsakas någon rubbning i våra nuvarande sparbankers verksamhet. Tvärt om komma våra sparbanker, om en postsparbank inrättas, att i sinom tid deraf draga fördel. Någon täflan mellan sparbankerna och postsparbanken skall utan tvifvel icke kunna ega rum, då räntan i sparbankerna står högre än i postsparbanken, och om vid något tillfälle medel insättas i den närbelägna postanstalten, i anseende dertill att hemortens sparbank icke är öppen, synes någon olägenhet för den senare banken derigenom icke uppkomma. Lika liten olägenhet lärer väl ock här flyta deraf, att 10-öringar utbytas mot postmärken. Den benägenhet för sparsamhet, som härigenom kan framkallas, är dock icke att förakta. Postsparbankens hufvudsakliga ändamål är, enligt min åsigt, att vara till nytta för de arbetare, som hafva sin sysselsättning på långt afstånd från hemorten. Vi veta ju, att ett stort antal arbetare vandrar omkring för att erhålla sysselsättning på olika orter, med skogsafverkning, rothuggning, jernvägsbyggande, kanalgräfning eller vid andra större företag och återvänder till hemorten efter längre eller kortare frånvaro. Om nu dessa arbetare kunde förmås att af sin ofta ganska rikliga arbetsförtjenst göra besparingar och begagna den utväg att få dessa besparingar fruktbarande genom insättning af medlen uti närmaste postanstalt, är ju ett ganska viktigt ändamål uppnådt; och man bör kunna hoppas, att det temligen öfverflödiga lefnadssätt, man ofta ser hos dessa arbetare, skulle åtminstone i någon mån inskränkas. Om insättningarne till en början icke blefve så många, om till exempel det första året endast en eller två personer af ett arbetslag gjorde insättningar och det kommande året kunde visa och berätta för kamraterna, huru deras kapital vuxit, jemväl genom räntan, skulle nog flere följa exemplet, och så undan för undan år efter år. De i postanstalt insatta medlen kunna nog mången gång vara afsedda för att fylla på förhand kända behof, men medlen komma nog också mången gång att af insättaren uttagas vid hemkomsten för att öfverlemnas till sparbanken. I begge fallen visas ju en benägenhet att spara. För min del hoppas jag visserligen icke någon synnerligt stor utveckling af postsparbanken till en början. Men så var förhållandet äfven med sparbankerna. Efter 50 års förlopp hafva vi sett, till hvilken kraft de vuxit. Så hoppas jag äfven att, om regering och Riksdag nu inrätta en postsparbank, den tid skall komma, då anstalten vuxit till en höjd, som kanske icke många nu ana.

Då efter min åsigt postsparbanken hufvudsakligen är till den rörliga delens af arbetarebefolkningen väl och bästa, samt Andra Kammaren redan bifallit denna paragraf, hoppas jag, att Första Kammaren med be- hjertande af denna befolknings sanna fördel lemnar sitt bifall till förslaget.

Förslag till förordning ang. en post-sparbank för riket.

(Forts.)

Herr Statsrådet Themptander: Efter det värderika understöd, den Kongl. propositionen erhållit så väl af Utskottet som af åtskilliga ledamöter inom Kammaren under diskussionen i dag, har jag verkliga tvekat, huruvida jag skulle upptaga Kammarens tid genom att yttra mig i ämnet, helst de talare, som uppträdt mot det Kongl. förslaget, nemligen dels den förste talaren, dels ock Herr Wallenberg, synas egentligen hafva fäst sig vid vissa detaljer, rörande hvilka diskussion lämpligen kan ega rum, när man kommer till de delar af förslaget, som angå dessa detaljer, men för hvilkas skull det naturligtvis icke kan vara skäl att låta hela förslaget falla.

Den förste talaren hade visserligen den uppfattning, att hans anmärkningar vore af så grundväsentlig karakter, att man med hänsyn till dem borde för närvarande vägra bifall till förslaget. Dessa hans anmärkningar hafva emellertid redan blifvit bemötta af den talare, som hade ordet efter honom. Det är väl icke en så väsentlig brist i förslaget, att man icke här i en lag lemnat bestämmelser om alla de timmar, olika postanstalter skola vara öppna för allmänheten. Icke heller är bestämmelsen om uppsägningstiderna af så principiell natur, att man icke framdeles, om erfarenheten gifver vid handen att någon ändring i dessa tider bör ske, kan vidtaga en sådan. Det är ju helt naturligt, att man vid lagstiftning i ett ämne, hvarmed man förut icke sysselsatt sig i vårt land, kanske icke alltid genast träffar det rätta. Men därför att man icke det kan göra, är det väl icke skäl att endast på denna grund förhindra tillkomsten af hela den institution, hvarom nu är fråga. För min del vågar jag uttala den tanke, att man i allmänhet icke bör uppskjuta lagstiftningsarbetet, till dess man lyckats träffa det bästa möjliga; utan den klokaste vägen att inslå på, är att tillskapa en institution, om man anser skäl dertill förefinnas, och sedan genom lagförbättringar söka fylla de brister, erfarenheten vid tillämpningen af de gifna bestämmelserna gifver vid handen.

Det är emellertid en anmärkning, som blifvit rigtad mot den Kongl. propositionen, som kan anses direkt gälla mig och förslaget i sin helhet, så till vida att man säger, att detta förslag icke är åtföljdt af erforderlig utredning, utan är i hast tillkommet och bär deraf spår. Jag ber då att få erinra, att med afseende å den skyndsamhet, hvarmed detta förslag skulle tillkommit, förhåller det sig så, att sedan regeringen gifvit i uppdrag åt en person att låta utarbete en öfersigt af den lagstiftning i detta hänseende, som vore i andra länder gällande, och denna öfersigt blifvit af trycket utgifven, så tillsatte Kongl. Maj:t en komité af personer, som efter regeringens uppfattning vore väl kvalificerade att fullgöra ett sådant uppdrag. Sedan denna komité utarbetat sitt förslag, hafva yttranden infordrats från de myndigheter, hvilkas verksamhet kunnat anses i någon mån berörd af förslaget, och så väl Generalpoststyrelsen som Fullmäktige i Riksbanken hafva afgifvit dylika yttranden. Först derefter har den Kongl. propositionen af-

*Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.
(Forts.)*

låtits till Riksdagen. Om någon skyndsamhet eller brådska härvidlag gjort sig gällande, kan jag för min del icke inse, hvarti den skulle bestått. Om den skulle visa sig deruti, att de föreslagna bestämmelserna icke äro tillfredsställande, bör man väl uppgifva i hvilka afseenden detta är fallet.

Talaren på stockholmsbänken förmenade, att det skulle vara en brist i förslaget, att man i styrelsen inrymt en af Fullmäktige i Riksbanken. Den bestämmelsen är ingalunda beroende på någon brådska, utan är tvärt om på det närmaste sammanhängande med den organisation, Kongl. Maj:t velat gifva åt denna anstalt, och hvartill skulle höra, att sjelfva placeringen af de insatta medlen icke skulle handhafvas af styrelsen, utan af Fullmäktige i Riksbanken, som skulle uppköpa och förvara de värdepapper, hvarti postsparbankens medel skulle nedläggas. För att representera detta samband mellan styrelsen och Fullmäktige ansågs det af Kongl. Maj:t af vigt, att en ledamot af Bankofullmäktige inträdde i postsparbanksstyrelsen.

Hvad betydelsen och gagnet af denna institution beträffar, har den saken redan framhållits af flere talare, och jag behöfver icke vidare dermed sysselsätta mig. Jag vill dock mot den talare, som uppträdde näst före den sista, erinra, att det vore högst besynnerligt, om man på det ekonomiska området skulle taga till regel att dröja med att vidtaga en åtgärd, till dess att behovet vore konstateradt. Jag ber honom förklara, huru i förevarande fall ett dylikt konstaterande någon kunde ega rum. Det är obestriddigt, att våra sparbanker utveckla en för fosterlandsvännen glädjande verksamhet, och vi hafva i synnerhet under de senaste åren sett, hvilken stor tillväxt de deri insatta medel företett. Men icke får man föreställa sig att dermed allt är gjordt för att främja sparsamheten i vårt land. Här har man velat jäfva den erfarenhet, man har från andra länder. Men företelserna i detta fall äro icke så unika för hvarje särskildt land, utan hafva sin motsvarighet i andra länder. Der har man anställt jemförelse mellan postsparbankers och enskilda sparbankers verksamhet, och det har visat sig, att deras klientel är af väsentligen skiljaktig beskaffenhet. Det har visat sig att, under det sparbankerna — ty jag ber att få erinra, att Sverige icke är det enda land, som är lyckliggjordt med sparbanker, utan att äfven många andra länder hafva sådana banker, hvilka verkat på ett synnerligen tillfredsställande sätt och åtnjuta allmänt förtroende — hafva sin klientel företrädesvis bland de mera burgna samhällsmedlemmarne samt i den tjänande klassen, som har fast årsinkomst, postsparbankerna egt förmågan att tränga djupare ned i samhällslagren till de klasser i samhället, för hvilka några fullt passande sparanstalter för närvarande icke finnas, till daglönaren, som har en mera tillfällig arbetsförtjenst, till den mera rörliga delen af befolkningen, som i en del af landet förtjenar sin inkomst, men som bor på ett annat ställe, än der inkomsten upphemtas. Det är af dessa tillfälliga förtjenster som insättningarna i postsparbankerna hufvudsakligen ega rum, och anledningen dertill att de enskilda sparbankerna visat sig otillräckliga att betjena den allmänhet, jag nu särskildt afser, beror just derpå, att de icke hafva denna förmåga att ständigt vara tillgängliga såsom postanstalterna. Detta är alldeles icke något egendomligt

för andra länder, utan tvärt om måste man erkänna, att just vårt land i det afseendet företer det förhållandet, att en stor del af vissa provinsers befolkning söker sin arbetsförtjenst på andra orter i landet, och detta i betydligt större utsträckning än i många andra länder. Och när man talar om våra 900 sparbankskontor, som skulle finnas här i landet, så låter siffran mycket imponant, men jag ber att få erinra, att om man anställer en jemförelse mellan sparbanksanstalternas antal och landets areal, utfaller denna jemförelse ytterst ofördelaktigt för oss i förhållande till andra länder. Det visar sig, att hos oss finnes en sparbank på ungefär 500 kvadratkilometer, hvaremot det i Preussen finnes en på 180, i Schweiz en på 120, i Danmark en på 91, i Italien en på 80, i Frankrike en på 72, i Belgien en på 53, i England en på 50, i Nederländerna en på 32 kvadratkilometer o. s. v. Om man nu genom postsparbanken skulle i vårt land öppna cirka 1,700 nya sparanstalter, skulle i allt fall dessa anstalters sammanlagda antal icke blifva högre, än att vi i fråga om proportionen mellan landets areal och antalet sparanstalter komme att stå efter alla de länder jag nyss uppräknat; och det måste ju dock ligga en stor vikt derpå, att sparanstalterna äro lätt tillgängliga, särskildt med hänsyn till dem, hvilkas sparpenning annars icke blifver någon besparing, emedan de icke hafva tillfälle att snart och riktigt hastigt träffa den anstalt, i hvars vård de kunna anförtro den.

Hvad utredningen beträffar, som skulle förete en sådan brist, har jag redan förut antydtt, huru regeringen låtit bereda detta ärende, innan det till Riksdagen öfverlemnades. Man har vidare fäst sig vid, att några kostnadsberäkningar icke blifvit uppgjorda, och begärt, att dylika beräkningar skulle uppgöras. Den reservation, till hvilken den förste talaren yrkade bifall, innehåller en förklaring af den ärade reservanten, att han mycket väl inser att det icke varit möjligt att i detta afseende på förhand uppgöra tillförlitliga beräkningar, men att det syntes honom, att man för olika förutsättningar kunnat uppgöra olika beräkningar. Ja, det hade varit en ofantligt lätt sak, och man hade kunnat mångfaldiga dessa förutsättningar, huru man velat, och derigenom kunnat uppställa en mängd kostnadsberäkningar. Men jag ber herrarne betänka, huru ringa betydelse dessa förutsättningar och beräkningar nödvändigtvis måst ega. Man kan ju icke på förhand beräkna omfånget af postsparbankens verksamhet, af insättningsbeloppens storlek, af insättarnes antal eller huru stort belopp, som i medeltal fördelar sig på hvarje särskild insättning. Deremot är det ett annat förhållande, som gör att utredningen i denna sak gifver sig sjelf, nemligen dels utlandets erfarenhet och dels den mycket nära till hands liggande erfarenheten just från våra egna sparbanker och som otvetydigt talar för att förvaltningskostnaden i detta fall icke kan öfverstiga den ränteskilnad till postsparbankens favör, som måste uppstå vid förräntandet af sparbankens medel. Den förste talaren talade om, att, när man har 900 sparbankskontor, borde man väl hafva kunnat uppställa en kostnadsberäkning. Men dessa sparbanker lära förete en ganska stor skiljaktighet i detta afseende. I det afseendet äro de dock alla lika, att de bära förvaltningskostnaden. Det måste då också ligga i sakens natur, att en sådan institution som denna, som icke är af-

*Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.*

(Forts.)

*Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.*

(Forts.)

sedd att gifva i ränta till insättarne mer än 3,6 procent, vid placeringen af medlen skall veta bereda sig en sådan ränteinkomst, att man icke behöfver hysa någon farhåga för att icke förvaltningskostnaderna blifva betäckta. Deremot är det klart att, just när man skall bringa institutionen till stånd, kan under de första 4 eller 5 åren jemvigt mellan inkomster och utgifter icke ernås, utan att ett förskott erfordras; men att detta förskott icke skall kunna snart återgäldas till postverket, torde man icke behöfva befara.

Den näst siste talaren förmenade, att det hastverk, som skulle vara åstadkommet, skulle röja sig äfven deri, att regeringen icke iakttagit grundlagens föreskrift att inhemta Högsta Domstolens yttrande och att man följaktligen icke behandlat denna fråga i den ordning, som är bestämd för civillags stiftande. Han nämnde såsom exempel härpå bland annat, att beskrifningen på de qvitton, som af postanstalterna skola lemnas, skulle falla inom civillags område. Det hade jag icke kunnat föreställa mig, att man icke på administrativ väg skulle kunna beskrifva ett qvitto. Jag är alldeles förvissad om, att de reglementen, som Riksdagen ärligen utfärdar för sina fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret, innehålla sådana bestämmelser, och icke kan jag föreställa mig, att sådana frågor skulle falla inom civillagstiftningens område. Vidare talade han om den paragraf, som innefattar en preskriptionsbestämmelse. Det kan väl vid första påseendet synas, som om denna fölle inom civillagens område, men förhållandet är, att denna bestämmelse blott hänvisar till den i allmän lag befintliga, och vådan af att i administrativ väg utfärda ett stadgande, som hänvisar till allmänna lagen, kan jag icke finna vara särdeles stor. Så finnes en bestämmelse om gift qvinnas rättighet att, äfven utan mannens samtycke, uppsäga och lyfta medel, som för hennes räkning innestå i postsparbanken. Med afseende på denna bestämmelse må jag erkänna, att det med större fog kan ifrågasättas, huruvida den icke kan i viss mån beröra civillagstiftningens område. För min del tror jag det icke, men jag kan å andra sidan väl inse, att det kan anföras ganska välgrundade skäl för en annan åsigt. Men i sådant fall är ju detta en så underordnad detaljfråga, som icke har sammanhang med institutionen i öfrigt, att Riksdagen är oförhindrad att derom fatta det beslut, som den finner lämpligast, utan att för den frågans skull behöfva utdöma förslaget i dess helhet.

Den näst siste talaren antydde vidare, att en rubbning af vår urgamla samhällsförfattning skulle ske genom detta förslag. Jag kan icke fatta, huru samhällsförfattningen i någon mån kan beröras af detta förslag. Kan det rubba samhällsförfattningen, att man öppnar en ny klass af sparanstalter, att man fyller en lucka i det system af sparanstalter, som nu finnes? Jag kan icke se, att samhällsförfattningen dermed har det minsta att göra, men skulle den beröras deraf, så kan det icke vara annat än på ett fördelaktigt sätt, ty i samhällets intresse måste det ligga att sparsamheten befrämjas och att de anstalter, som staten redan har till sitt förfogande, medverka till detta mål. Det är just den omständigheten, att postverket sträcker sin verksamhet till alla delar af riket, som i andra land fäst uppmärksamheten derpå, att postverket skulle vara företrädesvis lämpligt att träda i

sparsamhetens tjänst och uppsamla de små besparingarna, och det lider intet tvifvel, att denna verksamhet kommer att fortgå fristående från de enskilda sparbankernas verksamhet. Ränteskilnaden mellan dessa banker är så stor, att ingen förflyttning af insatta medel från de enskilda sparbankerna till postsparbanken kan komma i fråga. Postsparbanken har ett helt annat mål, den afser att uppsamla medel, som annars icke skulle blifva uppsamlade, och när det i postsparbanken hopsparade beloppet vuxit så, att räntan derä spelar någon roll, då blifva medlen otvifvelaktigt i många fall flyttade öfver till de enskilda sparbankerna, som lemna bättre ränta, hvadan postsparbanken i stället för att verka menligt för de enskilda sparbankerna helt säkert skall öppna nya tillflöden till dem.

*Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.*

(Forts.)

Det är på dessa förhållanden, jag velat fästa uppmärksamheten. på samma gång jag ber att få rätta ett något oegentligt uttryck af den näst siste talaren, som sade, att man skulle på statens bekostnad tillskapa denna anstalt. Det är icke så. Det är på insättarnes bekostnad anstalten skapas. Det är blott fråga om ett förskott, som skulle gifvas till dess jemvigt mellan förvaltningskostnaderna och ränteskilnaden kommer att inträda. Icke heller behöfver man vara så rädd, som samme talare var, för att tillskapa nya tjänstemän och sålunda öka det öfverflöd på tjänstemän, som enligt hans tanke skulle redan finnas. Jag vågar bestrida, att något öfverflöd af tjänstemän nu finnes, och påstår, att de regleringar af våra embetsverk, som under senare år egt rum, icke skett blott i syfte att inskränka tjänstemännens antal till det behöfliga, utan att äfven detta syfte blifvit vunnet. Här tillskapas icke heller någon ny tjänstemannacorps, utan man begagnar den, som redan finnes vid postanstalterna, och jag tror, att ingen kan vara benägen att minska dessa tjänstemäns antal. Den obetydliga tillökning af arbetskrafter, som skulle fordras för den centrala förvaltningen af postsparbanken, är icke att tala om, och just den omständigheten, att regeringen icke framlagt stat för aflöning åt styrelsen, vittnar, att regeringen icke velat, att denna apparat sättas i gång med större dimensioner än som är behöfligt, så att utvidgning sedermera må ske endast i den mån, behovet kräfver. Det är sålunda för att endast i den mån, arbetet så fordrar, kunna anställa arbetskrafter i postsparbankens styrelse och bereda dessa den ersättning, som arbetet påkallar, det är för att i detta afseende hafva fria händer, som regeringen icke ansett lämpligt att i detta fall på förhand framlägga förslag till definitiv stat.

Jag har intet vidare att tillägga, utan vill endast uttala min förhoppning, att Kammaren måtte med behjertande af de skäl, som tala för tillskapandet af denna institution, hvars betydelse ligger deri att den strücker sin verksamhet för sparsamhetens främjande till landets skilda delar, lemna sitt bifall till den Kongl. propositionen.

Detta anförande åtföljdes af talrika bifallsrop.

Herr Stråle, Holdo:

Herr Samzelius: Jag kan icke lemna några yttranden af den siste talaren obesvarade. Han betonade mycket skarpt, att regeringen

Förslag till
förordning
ang. en post-
sparbank för
riket.

(Forts.)

vågat framkomma till Riksdagen med denna fråga, innan den blifvit behörigen utredd och väl genomtänkt; men jag undrar, om icke Kamraren med rätta kan ställa samma fordran på sina ledamöter, att de icke uppträda och yttra sig i en fråga, innan de väl tänkt sig in i densamma. Nu yttrade den ärade talaren, att han vore tacksam för den under diskussionen erhållna upplysningen, att posttjenstemännen skulle för sitt besvär erhålla tantième med 2 öre för hvarje insättning och 1 krona per inbetalta 1,000 kronor — icke för 100 kronor —; men detta bevisar, att han icke gjort sig besvär med att genomläsa komiterades betänkande i ämnet, ty der meddelas denna upplysning. Men man gör sig naturligtvis icke tid att genomläsa hvad som hör till frågan, förr än man med tvärsäkerhet uppträder, klagar öfver bristande utredning och nedsablar allt som föreslås. Alla öfriga yttranden af denne talare vill jag öfverlemna åt deras fulla värde och icke upptaga till besvarande.

Af vida större betydelse kan det yttrande anses vara, som faldes af en talare på stockholmsbänken, hvilkens ord pläga väga tungt i finansiella frågor. Han varnade för att anförtro de små besparingarne åt staten och yttrade, att, när ekonomiska bekymmer och finansiella trångmål uppstå, så verkar detta alltid i första rummet på statsobligationerna. Detta ber jag att få på det bestämdaste bestrida. Det är icke länge sedan ganska stora svårigheter yppades för åtskilliga penninganstalter här i landet, och vid kursnoteringarne var man i tillfälle att se, att fluktuationerna på åtskilliga *enskilda* bankers aktier voro ganska betydliga; men detta oaktadt höllo sig statsobligationerna nästan oförändrade i kursnoteringen. Möjligen förefans en skillnad på $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ procent, men detta berodde icke på mistroende till staten, ty sådana små fluktuationer kunna förekomma under de mest lugna tider. Att staten skulle hafva någon afsigt att narra dessa små insättare att anförtro sina besparingar åt staten, kan jag icke låta vara ovederlagdt. Jag tror — det är min lifliga öfvertygelse — att staten till det yttersta skall göra rätt för sig. Hvad som skett i forna tider träffar icke blott in på svenska staten utan på flere andra stater och kan förvisso icke vidare upprepas.

En talare på vestmanlandsbänken, som är ledamot af Lag-Utskottet, har med sin vanliga saftiga pensel sökt måla i de mörkaste färger samt nedsätta hela förslaget, och jag påminner mig från Utskottet ännu saftigare yttranden af honom, hvilka han dock funnit för godt att icke nu återgifva, emedan han i det afseendet blef grundligt gendrifven inom Utskottet; men de satsar, han nu framställt, äro af beskaffenhet att icke böra lemnas utan gensaga. Han yttrade mycket qvickt, att man ville skaffa oss en ny inrättning och då går man och ser på den nyaste modejournalen samt tillskär derefter; men under det han ogement berömmar sparbänkerna såsom sammanhängande med vår urgamla statsförfattning — något som jag icke rätt förstår — bär det icke bättre till, än att dessa just äro införda från främmande land, nemligen från England. Då var det icke så dumt att låna något utifrån och jag tror, att det icke skulle vara det nu heller.

Vidare har samme talare sagt, att den föreslagna institutionen skulle föra till ett *permanent* statsskuldssystem. Men detta är inga-

lunda förhållandet; ty besparingarne kunna placeras i hypoteksbanksobligationer; dylika obligationer till 4½ procent försäljas nu till pari, men statsobligationerna kunna icke erhållas till det pris, att de lemna i ränta 4½ procent, och vid sådant förhållande kommer väl postsparebankens styrelse att företrädesvis lägga sig till med hypoteksbanksobligationer. Derigenom förklaras hvad den siste talaren icke kunde fatta eller att penningarne komma att spridas ut i landet. Hypoteksbanken försäljer nemligen sina obligationer för att kunna lemna medel åt hypoteksföreningarne och dessa i sin ordning till fastighetslån, utan att postsparebanken sjelf behöfver lemna några amorteringslån.

*Förslag till
förorordning
ang. en post-
sparbank för
riket.*

(Forts.)

Jag slutar med att åter lägga Kammaren på hjertat vigten af att bifalla denna Kongl. proposition. Andra Kammaren har redan bifallit densamma, och jag är viss om, att denna Kammare hyser fullt lika varmt intresse för den arbetande klassens välgång, som utan tvifvel skulle i hög grad främjas genom ifrågavarande inrättning.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats: 1:o) att densamma skulle godkännas; 2:o) af Herr *Stråle, Holdo*, att Kammaren skulle besluta att, med afslag å förevarande paragraf, anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa och för Riksdagen framlägga beräkningar öfver ej mindre de för postsparebanken erforderliga organisations- och förvaltningskostnader, än äfven angående det belopp, hvar till det innestående beloppet ungefärligen måste minst uppgå, innan vinsten genom ränteskilnaden kan blifva tillräcklig att, sedan de af statsmedel förskjutna kostnader blifvit ersatta, betäcka utgifterna för postsparebankens förvaltning; samt 3:o) att ifrågavarande paragraf skulle af Kammaren afslås.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af den föredragna paragrafen vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Stråle, Holdo*, begärde votering, i anledning hvaraf och sedan såsom kontraposition dervid antagits afslag å paragrafen, uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som godkänner § 1 af det i Sammansatta Stats-, Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 1 intagna förslag till förordning angående en postsparebank för riket,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, afslås paragrafen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 20.

Förslag till
förrättning
ang. en post-
sparbank för
riket.
(Forts.)

§§ 2—9.

Godkändes.

§ 10.

Herr Nordenfelt: Såsom denna paragraf nu är redigerad, håller jag före, att det icke sällan kommer att inträffa, att olycklige insättare, som råka få sina sparböcker bortstulna och icke märka det i rätt tid, hvilket lätt kan inträffa, emedan dessa sparbanksböcker ofta finnas i rockfickor eller kistor med dåliga lås, förlora sina besparingar, derigenom att den, som föröfvat tillgreppet och som lyckats göra sig under rättad om insättarens namn, födelseår, hemvist och lefnadsyrke m. m., verkställer uttagningen af de insatta medlen. Intet skulle så mycket skada postsparbankens kredit, ty säkerheten att hos denna anstalt under alla förhållanden återfå insatta medel skall vida mer än räntan locka till insättningar, och då tror jag äfven att man bör söka så mycket som möjligt bidra till åstadkommandet af en sådan säkerhet. Jag har i detta syfte framställt ett förslag till förändrad lydelse af de 2 första momenten i paragrafen, enligt hvilken postsparbankens styrelse skulle angifva sättet, hvarpå innehafvare af motbok skall styrka sin behörighet och postsparbanken alltså ansvara för de belopp, som blifvit utbetalade till orätt person.

Jag yrkar, på grund af hvad jag anfört, afslag å Utskottets förslag och bifall till min reservation.

Herr Samzelius: Jag kan icke finna några betänkligheter vid att antaga paragrafen oförändrad. Skulle det öfverlemnas åt postsparbankens styrelse att sjelf meddela bestämmelser i detta afseende, så skulle styrelsen komma att stifta en civillag, ty rättsförhållandet mellan banken och allmänheten skall bestämmas genom en lag, som hufvudsakligen har en sådan karakter. För att vederbörande posttjänsteman skall vara skyddad, när han iakttagit all försigtighet, så är det nödvändigt att i ämnet meddela speciella bestämmelser.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes propositioner, först på godkännande af förevarande paragraf och sedan på antagande af den lydelse för paragrafen, som Herr Nordenfelt i sin vid Utskottets utlåtande fogade reservation föreslagit; och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

§ 11.

Herr Nordenfelt: Den nu föredragna paragrafen synes mig innehålla en annan föreskrift än nu gällande lag. Först och främst heter det nemligen, att medel, som *innestå* för gift kvinnas räkning, det vill säga äfven sådana medel, som hon sjelf insatt eller som annan person insatt för hennes räkning, inuan hon blef gift, kunna af henne uppsägas, utan mannens samtycke. Men detta synes strida emot lagens

stadgande om giftorätt. För min del har jag icke emot, att gift kvinnas rättigheter utvidgas så mycket som möjligt; men jag anser att rätta tillfället för en sådan förändring icke kan vara vid fattandet af beslut om en postsparbank. Det är ju påtagligt, att om en penningssumma är insatt för en ogift kvinnas räkning och hon sedan gifter sig utan förord, så får mannen laga giftorätt i dessa medel. Dessutom kunna de medel, som insättas af hustrun, tillhöra det gemensamma boet. Hustrun kan af denna paragraf förledas att af medel, som hon fått till hushållsutgifter, göra insättningar i banken, det vill säga till *boдрägt*. Jag tror alltså, att momentet bör omredigeras, och jag har i min reservation framställt ett förslag, som går ut på att man endast skulle omnämna, att sådana medel, *öfver hvilka gift kvinna eger att råda*, må insättas i postsparbanken, för hennes räkning och till hennes förfogande.

Förslag till förordning ang. en postsparbank för riket.

(Forts.)

Jag yrkar återremiss å paragrafen.

Friherre Åkerhielm: Jag ber Kammaren om ursäkt, att jag vid denna sena timme uppehåller Kammaren, men jag kan icke neka, att jag anser önskvärdt att vi, innan vi afgöra frågan, böra få kännedom om, hurusom den nyss inom Andra Kammaren afslutade omröstningen öfver denna paragraf utfallit. Man har sagt mig, att Andra Kammaren röstat mellan bifall och återremiss och jag erfar just nu, att den förra meningens segrat.

Vid det förhållande således att Andra Kammaren bifallit paragrafen, sådan den blifvit af Utskottet föreslagen, anser jag, som ju i hufvudsak önskar framgång åt förslaget om inrättande af en postsparbank, att, hvilka formella betänkligheter jag än må hysa mot denna paragrafs redaktion, det vore att sönderrifva frågan, om icke äfven Första Kammaren fattade ett definitivt beslut, och då det ej vore lämpligt att nu på stående fot föreslå eu redaktionsförändring, vill jag, för att ej förspilla lagens antagande i sin helhet, vördsamt framställa yrkande om bifall till den nu föredragna paragrafen.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på godkännande af ifrågavarande paragraf och sedan derpå att densamma skulle till Utskottet återförvisas, och förklarades den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja.

§§ 12--22 samt den föreslagna förordningens rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan under punkten a).

Förklarades besvarad genom Kammarens förut fattade beslut.

Punkterna b) och c).

Godkändes.

Justerades tre protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter
Kammaren åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.
